

**ULUSLARARASI TERÖR VE TERÖRİZM:
KAVRAMSAL BİR TARTIŞMA**

Özlem NUHOĞLU

**Yüksek Lisans Tezi
Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. H. Burç AKA**

2022

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ULUSLARARASI TERÖR VE TERÖRİZM:
KAVRAMSAL BİR TARTIŞMA

Özlem NUHOĞLU

KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
ANABİLİM DALI
DANIŞMAN: DOÇ. DR. H. BURÇ AKA

TEKİRDAĞ-2022

Her hakkı saklıdır.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

26 /09/ 2022

Özlem NUHOĞLU

ÖZET

Kurum, Enstitü : Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
ABD : Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Tez Başlığı : Uluslararası Terör ve Terörizm: Kavramsal Bir Tartışma
Tez Yazarı : Özlem NUHOĞLU
Tez Danışmanı : Doç. Dr. H. Burç AKA
Tez Türü, Yılı : Yüksek Lisans Tezi, 2022
Sayfa Sayısı : 62

Siyasal şiddetin bir türü olan terörizm, toplumda korku ve endişe yaratarak siyasi değişimin sağlanmaya çalışıldığı illegal bir yöntemi ifade etmektedir. Terörizm, siyasi amaçlar için travmatik sonuçlara sebep olacak şekilde şiddeti kullanırken, hedefinde her zaman siyasi otorite vardır. Tarih boyunca ortaya çıktığı dönemin ve coğrafyanın etkisiyle şekillenen terörizm, sürekli dönüşen dinamik bir yapıya sahiptir. Terörizmin bu yapısı ve devletler tarafından dış politika aracı olarak kullanılması, uzlaşa sağlanan ortak bir tanımın yapılmasını da imkânsız hale getirmektedir. Bu çalışmada uluslararası terör ve terörizm olguları hakkında kavramsal bir değerlendirme yapılmıştır. Böylece terörizmin, değişimi ve dönüşümünün açıklanması ve terörizm ile terör örgütleri arasındaki kavramsal ilişkinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada terörizmle ilgili eksik ve muğlak kalan bazı kavramlar tartışılmış ve terörizmin belirlenmesinde bir model ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Uluslararası terörizm, Siyasal şiddet, Egemenlik

ABSTRACT

Institution, Institute : Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences

Department : Globalization and International Relations

Thesis Title : International Terror and Terrorism: A Conceptual Discussion

Thesis Author : Özlem NUHOĞLU

Thesis Adviser : Assos. Dr. H. Burç AKA

Type of Thesis, Year : MS Thesis, 2022

Total Number of : 62

Pages

Terrorism, a type of political violence, denotes an illegal method of changing the political climate by creating fear and concern in a society. Terrorism always targets the political authority to achieve its goals while making use of violence, which causes traumatic consequences. Terrorism, which has been shaped by conjuncture and/or geography throughout history, is a dynamic phenomenon. One is unable to reach a common definition regarding terrorism because of being a dynamic phenomenon and also being used as a foreign policy tool. The purpose of this research is to conduct a conceptual discussion on terrorism and international terrorism, as well as to determine the extent to which there is a relationship between the phenomenon (terrorism) and the event (terror organization). In doing so, the thesis intends to explain what terrorism and international terrorism are with reference to political theories. Additionally, the thesis tries to develop an analytical model which allows us to demonstrate the causative relationship between terrorism and political violence. The thesis focuses on terrorist organizations such as DHKP-C, PKK, ISIS, and FETO, which all target the Turkish Republic in order to get findings and thereby discuss terrorism.

Keywords: Terrorism, International terrorism, Political violence, Sovereignty

ÖNSÖZ

Araştırma sürecimde ele aldığım konuları benimle tek tek tartışan, bilgisiyle yol gösteren, olumlu tavrıyla bana moral ve destek vererek bu süreci tamamlamamı sağlayan sayın hocam Prof. Dr. H. Burç AKA'ya emeği ve sabrı için teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecinde verdiği moral ve destekle devam etmemi sağlayan arkadaşım Kurtuluş ARSLAN ile hayatımın her alanında bana destek olan, fikirleriyle rehberlik eden, varlığıyla hayatıma anlam katan ve yüksek lisansa başlamama vesile olan ablam Kevser SANCAKTUTAN'a bu süreçte yanımda oldukları için teşekkür ederim.

Eğitimime verdiği önem ve bana sağladığı maddi-manevi tüm desteği için babam Hayati Oğuz NUHOĞLU'na her zaman minnettar kalacağım.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM BEYANI	ii
TEZ ONAY SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
1.TERÖRİZM	3
1.1.Terörizm Nedir?.....	3
1.2.Terörizmin Unsurları	8
1.3.Terörizm Türleri	11
1.4.Terörizmin Tarihsel Gelişimi.....	13
1.5.Uluslararası Terörizm.....	15
2.SİYASET FELSEFESİ VE ŞİDDET	18
2.1.Siyaset Felsefesi Kuramları	18
2.1.1.Devlet	19
2.1.2.Egemenlik	21
2.1.2.1.İktidar.....	23
2.1.2.2.Otorite	24
2.1.2.3.Meşruiyet	25

2.1.3.Kurucu İktidar ve Anayasal Düzen	27
2.2.Şiddet	28
2.2.1.Siyasal Şiddet.....	29
2.2.2.Siyasi Otorite ve Siyasal Şiddet	31
2.3. Analiz Modeli	32
3.TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN TERÖR ÖRGÜTLERİ.....	36
3.1. Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C)	36
3.2.Kürdistan İşçi Partisi (PKK)	37
3.3.Irak Şam İslam Devleti (İŞİD)	39
3.4.Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ)	42
4.TARTIŞMA	47
SONUÇ.....	53
KAYNAKÇA.....	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	33
Şekil 2	34

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASALA	: Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
DHKP-C	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
FETÖ	: Fethullahçı Terör Örgütü
İİD	: Irak İslam Devleti
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
KCK	: Koma Ciwaken Kürdistan/ Kürdistan Halklar Topluluğu
MİT	: Millî İstihbarat Teşkilâtı
NATO	: North Atlantic Treaty Organizations
PDY	: Paralel Devlet Yapılanması
PKK	: Partiya Karkerên Kürdistan/ Kürdistan İşçi Partisi
PYD	: Partiya Yekîtiya Demokrat/ Demokratik Birlik Partisi
TMK	: Terörle Mücadele Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
YPG	: Yekîneyên Parastina Gel /Halk Savunma Birlikleri

GİRİŞ

Zweig korkuyu, “cezadan çok daha beterdir, çünkü ceza bellidir, ağır da olsa hafif de hiçbir zaman belirsizliğin dehşeti kadar, o sonsuz gerilimin ürkünçlüğü kadar kötü değildir”¹ diye betimler. İnsan, kötü sonuçlara sebep olacak olaylardan doğal olarak korkar. Ancak bilinmezliğin yol açtığı korku, dehşet vericidir. Terör tam da bu türden bir korku kaynağıdır. Ne zaman, nerede ve nasıl olacağını bilmediğiniz bir terör eylemiyle yüzleşme korkusu bireyi ve toplumu dehşete sürükler.

Bir siyasal şiddet türü olan terörizm; korku, dehşet, endişe ve kaygı gibi insan psikolojisini olumsuz yönde etkileyen duyguları istismar eder. Bu anlamda terör, korku ve dehşet duygusuna neden olarak, ondan yararlanan öznelerin lehine sonuçlar üretmeye yarar.

Terörizm, devletlerin dış politika aracı olarak, ucuz ve etkili bir güvenlik stratejisidir. Terörle mücadele ise zorlu ve masraflı bir süreçtir. Devletler açısından savaş gibi maliyetli bir yöntem yerine, hedef devleti asimetrik biçimde yıpratın terörizmden medet umulması yaygın bir siyasal tercihtir.

Bu çalışmada uluslararası terörizm ve terör örgütleri arasında kavramsal ilişkiyi kurarak terörizmin değişiminin ve dönüşümünün ortaya konması amaçlanmıştır. Bunun için öncelikle terörizm ve uluslararası terörizm olguları hakkında kavramsal bir değerlendirme yapılacaktır. Çalışmanın önemi ise uluslararası terörizm olgusunu ele alınırken, Türkiye’ye yönelik faaliyet gösteren terör örgütleri üzerinden analiz yapılması ve terörizmin belirlenmesinde bir model ortaya konulmasıdır. Terörizm ve terör örgütleri arasında ilişkisel bağın ne olduğu sorusuna cevap aranırken, ayrıca eksik ve muğlak kalan bazı kavramlar tartışılacaktır. Terörizmi ele alırken siyaset felsefesi kuramlarından faydalanılan bu çalışmanın, farklı ve eleştirel bir bakış açısıyla literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

¹ Stefan Zweig’in Korku adlı kitabından

Kavramsal analiz yöntemi ve çoklu örnek olaylardan hareketle elde edilen bulguların tartışılmasıyla çalışma tamamlanmıştır. Bunun için literatür taraması ile devletlerin ve uluslararası örgütlerin hukuki belge ve kararlarından faydalanılmıştır.

Tezin ilk bölümünde terörizm kavramı, unsurları, amacı ve türleriyle birlikte açıklanmıştır. Akademik çalışmaların yanı sıra hukuki tanımlardan da yararlanarak terörizm olgusuyla ilgili genel bir çerçeve çizilmiştir. Sonrasında terörizmin tarihsel sürecindeki dönüm noktaları anlatılmıştır. Bu bağlamda terörizmin değişimi ve dönüşümü ortaya konularak, günümüzde terörizmin dönüştüğü uluslararası terörizm kavramı incelenmiştir.

İkinci bölümde, siyasi bir olgu olan terörizmin açıklanabilmesi için siyaset felsefesi kuramlarından yararlanmak amacıyla devlet, egemenlik, iktidar, otorite, meşruiyet, anayasal düzen ve kurucu iktidar kavramları tanımlanmaktadır. Siyasal şiddet türlerinden biri olan terörizmin açıklanabilmesi için diğer önemli bir kavram olan şiddet tanımlanarak siyasi mücadele ve şiddet olguları arasındaki ilişki ifade edilmektedir. Son kısımda ise siyasi otorite ve siyasal şiddet kavramları üzerinden terörizmin açıklanması için oluşturulan bir analiz modeli ortaya konulmuştur.

Üçüncü bölümde, Türkiye'ye yönelik faaliyette bulunan terör örgütlerinden DHKP-C, PKK, IŞİD ve FETÖ'nün örgütsel yapısı, ideolojisi ve yöntemleri açıklanmıştır. Kendine has özellikler barındıran bu dört terör örgütü, bazı benzerliklerinin yanı sıra farklı siyasi amaç, yöntem ve yapıya sahiptir. Bu nedenle bir devletin maruz kaldığı farklı türden terör örgütlerinin ortaya konulması açısından Türkiye Örneği seçilmiştir. Bu terör örgütleri, terörizmin değişimi ve dönüşümünü ortaya koymak ve uluslararası terörizmin unsurlarını açıklamak için verilebilecek en iyi örneklerdendir.

Dördüncü bölümünde ise yapılan kavramsal analiz ile seçilen terör örgütleri üzerinden terörizm olgusu tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZM

Bu bölümde ilk olarak, literatürde ve devletlerin ulusal hukuklarında yapılan terör ve terörizm tanımları aktarılarak bu iki kavram için genel bir çerçeve çizilecektir. Sonrasında terörizm olgusunu açıklayabilmek için yapısı, unsurları, amacı ve türleri analiz edilecektir. Terörizmin evrimini anlatabilmek için ise; terörizmin tarihsel süreci ve bu süreçte terörizmi dönüştüren kırılma noktaları aktarılacaktır. Buradan hareketle terörizmin, dönüştüğü uluslararası terörizm ayrıntılı olarak analiz edilecektir.

1.1. Terörizm Nedir?

Kökeni Latince ‘terror’ sözcüğüne dayanan Fransızca ‘terreur’ sözcüğü; *"altüst edici ve felce uğratici aşırı korku"* anlamına gelmektedir. Fransızca sözlüklerde ise *"Bir toplumda bir grubun halkın direnişini kırmak için yarattığı ortak korku"* olarak tanımlanmaktadır (Keleş & Unsal, 1982, s. 2). Türkçeye Fransızca ‘terreur’ sözcüğünden geçen *‘yıldırımak, korkutmak ve dehşete düşürmek’* anlamlarına gelen ‘terör’ sözcüğü Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde *“şaşırtma, ürkütme, yıldırma”* olarak tanımlanmaktadır. Siyasi Terimler ve Örgütler Sözlüğünde ise terör *“kamu otoritesini veya toplum yapısını yıkmak için girişilen korku ve yılgınlık saçan şiddet hareketleri”* şeklinde ifade edilmektedir. (Güçlü & Akbaş, 2019, s. 250).

Aynı kökten türetilmiş terör ve terörizm, birbirilerinin yerine kullanılmasına rağmen iki kavramın aynı anlama gelmediğinin altı çizilmelidir. Nitekim terörle ilgili akademik çalışmalarda terör ve terörizm arasındaki farka sıklıkla vurgu yapılır. Örneğin Kamuran Reçber (2014, s. 346) terörü, dehşet, şiddet, tedhiş, korku, zorbalık anlamında kullanırken, terörizmi ise siyasal, ekonomik, dinsel veya ideolojik amaçlarla sivil-resmi görevli ayrımı gözetmeksizin baskı ve yıldırma yöntemlerinin ağırlıkta olduğu her türden şiddetin kullanılması durumu olarak tanımlar. Kurumsal tanımlamalara bakıldığında Türkiye Barolar Birliği (2006, s. 4) terörü irade gerektirmeyen, sistemsiz, kısa süreli,

spontane şekilde ortaya çıkabilen bir olgu; terörizmi ise sistemli, örgütlü, belli bir amaç için bilinçli olarak terörün kullanıldığı bir strateji olarak tanımlar ve ayırıştırır.

Terörizmin sistematik bir şiddet olması hasebiyle terör kavramından farklılaştığı anlaşılmaktadır. Bu ayrımı not ettikten sonra literatürde terörizm hakkındaki kavramsallaştırmaları özetlemek yerinde olacaktır.

Heywood'a göre (2014, s. 484) "*En geniş anlamıyla terörizm, siyasi amaçları yürürlüğe koymak amacıyla terörü kullanmak anlamına gelir; terörizm bir korku, endişe ve belirsizlik iklimi yaratmaya çalışır*". Bu tanımdan terör ve terörizm arasındaki farkın göz ardı edildiği ileri sürülebilir. Ancak yazarın terör ile terörizm arasındaki farkı, şiddetin siyasal amaçla uygulanması ölçütüne göre ortaya koyduğu sonucuna varılabilir.

Paul Wilkinson (1977, s. 49) terörizmi, "*siyasal istekleri kabul ettirmek üzere bireyleri, grupları, toplumu ve hükümeti yıldırmak için sistematik olarak öldürme, tahrip etme ya da bu amaçla tehdit kullanımını*" diye tarif etmektedir. Wilkinson'ın kavramsallaştırmasında silaha dayalı sistemli bir şiddet kullanımı öne çıkmaktadır. Ancak bu tanımda terörizmin psikolojik unsurlarının ihmal edilmesi ve şiddetin sadece öldürme amaçlı bir eylem olduğu kabulü Wilkinson'un tanımının kapsayıcılığını sorgulatmaktadır.

Bruce Hoffman (2017) ise terörizmi, "*siyasi amaçlar için örgütlü, sistemli ve sürekli terör kullanmayı yöntem olarak benimseyen bir strateji anlayışı*" olarak tanımlamakta ve siyasi değişim için psikolojik etkiye sebep olacak şekilde şiddet veya şiddet tehdidi yoluyla korku yaratılması ve böylece aksi halde elde edilemeyecek güç ve etkiyi elde etme çabası olarak açıklamaktadır. Terörizmin siyasi değişimi, şiddetin psikolojik etkisiyle sağlamayı amaçladığını söyleyen Hoffman tanımında, terörizmin unsurları ve psikolojik yönünü vurgulamaktadır.

Akademik kavramsallaştırmanın yanı sıra devletlerin ceza hukuku düzenlemeleri başta olmak üzere ulusal mevzuatlarında terörizmi nasıl tanımladıkları da bu çalışma açısından önemli bir kaynak kümesini oluşturmaktadır. Ceza hukukunun mantığı ve dili nedeniyle terör ile terörizm ikame kavramlar olarak kullanılır.

Türkiye'de Ceza Kanunu'ndan ayrı ve özel olarak bir Terörle Mücadele Kanunu (TMK) olduğunu belirtmek gerekir. Söz konusu kanuna göre;

Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir (3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 1991, Madde 1).

Yukarıda alıntılanan terör tanımının devlete yönelen siyasal amaçlı ve stratejik bir şiddette üzerinde tanımlanması terörizm kavramını karşılar. Aşağıda görüleceği üzere Türkiye'nin çok uzun yıllardır farklı terör örgütleriyle aynı anda mücadele etmesinden dolayı terör tanımı lafzı olarak Fransa ve İngiltere'ye kıyasla daha uzundur.

1986 yılında yürürlüğe giren Fransa Terörle Mücadele Kanunu terörü “*Baskı veya tehdit yoluyla, mevcut kamu düzeninin ciddi olarak bozulması amacıyla bireysel veya toplu olarak bulunulan herhangi bir faaliyettir*” (Türkiye Barolar Birliği, 2006, s. 13) şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanım esasen 3713 sayılı TMK'na kıyasla daha kapsayıcıdır. Kamu düzenini bozucu herhangi bir faaliyet terörizm olarak değerlendirilebilir. Üstelik bu eylemlerin örgütlü olmasına bile gerek yoktur, bireylerin tek başlarına terör eylemi yapabileceği kabul edilmektedir.

2001 tarihli Birleşik Krallık Terörle Mücadele Yasası'nda ise terör tanımı; “*Siyasi, dini ya da ideolojik sonuçlara ulaşmak için hükümeti, toplumu ya da toplumun herhangi bir bölümünü belli bir yöne zorlamak maksadıyla kişilere ve mala karşı yapılan ciddi şiddet kullanımı ya da şiddet kullanımı tehdidinde bulunulması*” şeklinde yapılmıştır (Türkiye Barolar Birliği, 2006, s. 12). Bu yasada, Fransa'nın tanımından daha dar çerçevede yapılan terör tanımı, akademik tanımlamalara paralellik göstermektedir. Ancak diğer devletlerde olduğu gibi örgüt unsuru göz ardı edilmiştir.

ABD'de 11 Eylül saldırıları sonrası hayata geçirilen Terörle Mücadele Yasası'nda; “*İnsan hayatını tehdit eden her faaliyet, sivil toplumu yıldırma ve zorlama, hükümetin politikalarını yıldırma ve zorlamayla etkileme ve hükümetin uygulamalarını kitle imhası, cinayet veya kaçırma yoluyla etkileme gibi hedeflere*

kilitlenmişse terördür” şeklinde bir tanımlama yapılmıştır (Türkiye Barolar Birliği, 2006, s. 13). Fransa’nın tanımı kadar geniş olmasa da ABD’nin tanımı da bir hayli geniş kapsamlıdır.

ABD Dış İlişkiler Yetkilendirme Yasası’nda ise ‘terörizm’i “*ulus altı gruplar veya gizli ajanlar tarafından muharip olmayan hedeflere karşı işlenen önceden tasarlanmış, siyasi güdümlü şiddet*” (U.S. Department of State, 2008) olarak tanımlamaktadır. Bu tanımda terörizm, doğrudan devletlerin dış politika aracı olarak tanımlanmaktadır. Bu yasadaki tanım üzerinden terör örgütlerini belirleyen (U.S. Department of State, N.D.) ABD, terörizmi siyasi şiddet olarak açıklayarak çok genel bir tanım yapmaktadır. Böylece bir terör örgütünün belirlenmesi tamamen siyasi çıkarlar çerçevesinde olacağı açıktır.

Akademik tanımlamaların aksine devletlerin terör tanımında genellikle örgüt unsuru göz ardı edilmektedir. Şiddet ise her devlet için farklı şekillerde yorumlanmaktadır. Fransa ve ABD’de tarafından yapılan tanımların fazla geniş kapsamlı tutulması, terörizmden bağımsız suçların da bu kapsamda değerlendirilmesine neden olabilir. TMK’nın tanımı ise uzun olmasına rağmen diğer tanımlar arasında en dar çerçeveli tanımdır. Terörizmin belirleyici unsurları göz önünde tutularak ve kavramlar açıklanarak yapılan tanımda örgüt unsuru da atlanmamıştır.

Soğuk Savaş döneminde terörizm sorununu, devletlerin iç meselesi olarak değerlendiren Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Soğuk Savaş’ın çözülme süreciyle birlikte artan terörizme karşı kararlar almaya başlamıştır. Terörist eylemleri değerlendirirken ‘terörizm’ kavramını kullanmayan BMGK, ilk kez 1985 yılında 579 sayılı kararında bu kavramı kullanmıştır. 579 sayılı kararda, Filistinli teröristlerin bombalı intihar saldırıları sonucu ABD ve İsrail vatandaşlarının hayatını kaybettiği eylem terörizm olarak değerlendirilmiş ve kınanmıştır. 1990 yıllardan itibaren uluslararası terörün ABD’ye yönelmeye başlamasıyla terörizm BMGK gündeminde yer almaya başlamıştır (Torun, 2021). 11 Eylül saldırıları sonrası BMGK kararı ile kurulan Terörizmle Mücadele Komitesi, yine BMGK kararı gereğince; üye devletlerin terörizmin önlenmesi konusunda alması gereken tedbir ve düzenlemeleri gözetme konusunda yetkilendirilmiştir (Ulusoy, 2018). BM Uluslararası Terörizm Komitesi’nin terör tanımı şöyledir: “*Uluslararası*

boyutları da bulunan bir uzlaşmazlığın üzerine, bu uzlaşmazlığın arzu edilen yönde gelişimini sağlamak amacıyla bir üçüncü devletin sınırları dahilinde bir yabancıнын kendi uyruğunda bulunmayan bir başkasına uyguladığı şiddet ve baskıdır” (Türkiye Barolar Birliği, 2006, s. 10).

BM Antlaşması'nın 39. maddesine göre, “Güvenlik Konseyi, barışın tehdit edildiğini, bozulduğunu veya bir saldırı fiilinin vuku bulduğunu tespit eder ve uluslararası barış ve güvenliğin muhafaza ve korunması için tavsiyelerde bulunur veya 41 ve 42. maddeler gereğince hangi tedbirler alınacağını kararlaştırır.” Antlaşma maddesinden de anlaşılacağı üzere güvenlik tehdidini tespit etme ve buna yönelik yaptırım yapma yetkisine sahip olan organ BMGK'dır (Ulusoy, 2018). BM yapısı gereği terör örgütleri ve teröristler BMGK kararı ile listelenmektedir. Bunun için de BMGK'nın beş daimî üyesinin onayı ve geçici on üyeden dördünün oyu gerekmektedir. Ancak bu şartlar sağlandığında BM tarafından terör örgütleri tanınmış olmaktadır.

Görüldüğü üzere terörizmle ilgili farklı akademik ve hukuki tanımlamalar yapılmaktadır. Bu tanımlamalarda kullanılan ölçütlerin örtüşüğünü iddia etmek de mümkün değildir. Nitekim Alex Schmid ve Albert Jongman, terörizm tanımları üzerine araştırma yapma amacıyla literatürde ve resmi kurumlarda yapılmış 109 terörizm tanımını derlemiştir. Tanımlar üzerine yaptıkları analiz sonucu tanımların ortak olgularını tespit etmişlerdir. Buna göre yapılan tanımlarda %83,5'inde şiddet, %65'inde siyasal hedef kavramları geçmektedir. %51'i ise ana unsurun korku ve terör olduğunu belirtirken %21 hedeflerin rastgele seçilmiş olmasını ve sadece %17,5'i sivilin kurban edilmesini vurgulamaktadır (Merari, 2016, s. 27).

Sonuç olarak, terör ve terörizm kavramlarının tanımları üzerinde akademik olarak da uluslararası ilişkilerde de bir uzlaşma sağlanamamıştır. Bunun nedenlerinden biri, yapılmış bir eylemin terör eylemi olup olmadığı süreci değerlendiren kişi veya kurumların perspektifine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bunun yanı sıra terörizm hem uluslararası ilişkilerde hem de devletlerin iç politikalarında politik bir malzeme olarak kullanılmaktadır. Çıkar mücadelesinin hâkim olduğu uluslararası sistemde tüm devletler kendi tehdit önceliklerine göre ulusal hukuklarında terörizm tanımı yapmakta ve terörizm müktesebatı geliştirmektedir. Uluslararası ilişkilerde ise devletler terörizm

sorununu kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde değerlendirmektedir. Terörizmin subjektif bir olgu olması ve devletlerin çıkarlarına hizmet eden bir kavram olması ortak bir terör tanımını imkânsız hale getirmektedir.

1.2. Terörizmin Unsurları

Terörizm siyasi otoriteye karşı uygulanabilecek bir mücadele stratejisi olarak benimsenmiştir. Bu stratejinin temel özelliği ise korku iklimini oluşturmaktır. Kural tanımayan, hedef ayırımı gözetmeyen vahşi eylemlerle devlet otoritesine karşı başkaldırırken toplum üzerinde korku, baskı ve yıldırma amaçlanmaktadır (Bahar, 2009, s. 239-240). Bu açıdan bakıldığında terörizmin statik bir kavram olduğu izlenimi doğabilir. Oysa ileri bölümlerde değinileceği üzere terörizm sadece vahşi eylemlerle kendisini göstermez. Örneğin doğal gaz boru hatlarına siber saldırı yaparak da terörizm silahsız şiddet eylemleri sergileyebilir.

Terörizm, zayıf olanın² otoriteye karşı uyguladığı bir siyasi şiddet türüdür. Karşı tarafla doğrudan mücadele gücü olmadığı için kendisini gizleyerek ani ve beklenmedik zamanlarda kendisini göstermektedir. Terörizmde şiddet planlı, sistemli ve sürekli olarak uygulanmaktadır ve ancak ‘vur kaç’ tekniğiyle mücadele sürdürülebilir. Eylemlerdeki amaç sınırlı mücadeleyle verilebilecek en fazla zararı vermektir. Bunun için de eylemlerde kullanılan yöntemlerin psikolojik etkisi fiziksel etkisinden daha fazla olmaktadır (Kışlalı, 1995, s. 38). Terörizm, şiddeti öldürme ve zarar verme amacından daha çok korku ve yanılsama ortamı yaratmak için kullanılmaktadır. Bu nedenle de genellikle sivil-asker ayırımı gözetmeksizin herkesi hedef almakta ve böylece toplumda belirsizlik, endişe ve huzursuzluk ortamı oluşmaktadır. Sivillerin yanı sıra üst düzey yöneticiler, siyasi liderler, iş adamları da hedef olabilmektedir (Heywood, 2018, s. 295). Sivillerin daha çok hedef alınmasının sebebi ise devlet görevlilerinin üzerinde daha fazla baskı oluşturmaktır. Terörizm; örgütlü, sistemli ve sürekli bir şekilde ideolojik

² Zayıf olandan kastedilen terör örgütlerinin devlet karşısında şansı olmadığını vurgulamak içindir. Literatürde “zayıf olan” mağdur anlamında kullanılmamaktadır.

gerekçelerle terör eylemlerini kullanarak toplumda panik yaratmayı amaçlarken siyasi otoriteyi de böylelikle yönlendirmeyi amaçlamaktadır (Dedeoğlu, 2014, s. 168).

Terörizm üzerine farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte ideolojik altyapı, örgütlenme ve şiddet kullanımı üç ana unsur olarak kabul edilmektedir. Terörizmde ideoloji, siyasi amaçlarla oluşturulan, mevcut sistemin yerine getirilecek yeni bir düşünce sistematüğini ifade etmektedir. İdeoloji, terör örgütlerinin hem düşünsel çimentosu hem de yasal olmayan faaliyetlerini meşru olarak görme ve gösterme işlevlerini yerine getirmektedir. Ayrıca ideoloji, örgütün uzun süre varlığını sürdürebilmesi için yeni üyeler temini ve motivasyon açısından da önem arz etmektedir (Güçlü & Akbaş, 2019). Terörizm, politik davranışlara yasal olmayan şekilde etki etmek amacıyla şiddet veya şiddet kullanma tehdidiyle insanları sindirmeyi, yıldırmaı, davranışlarını değıştirmeye zorlamayı hedeflemektedir. Bunu yapabilmek için ideolojik temellerini; ırksal, dinsel, ulusal, sosyal-ekonomik veya sınıfsal farklılıklar üzerine kurmaktadır ve böylece planlı bir şekilde toplumda ayrıştırıcı olabilecek durumları kullanarak toplumsal kaosun oluşmasını sağlamak için uğraş vermektedir. İdeolojisi olmayan örgütsel yapılar ise silahlı organize suç örgütü, mafya vb. suç örgütleri olarak kabul edilmektedir. Bu örgütler siyasi bir ideoloji için değıl maddi çıkar için hareket etmektedir. Böylece terör örgütünü organize suç örgütünden ayıran etken siyasi amaca sahip olma durumu olarak açıklanmaktadır.

Diğer bir unsur olan örgüt, bir amacı gerçekleştirmek için bir arada olan kişileri ifade etmektedir. Siyasi bir ideoloji çevresinde bir araya gelen kişilerin oluşturduğu birliğin yani örgütlenmenin varlığı terörizmin olmazsa olmaz unsuru olarak kabul edilmektedir. Örgütün amaca giden yolda kullandığı temel yöntem ise her zaman şiddet unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddet, terörün en önemli unsurudur, şiddetsiz eylemler terör eylemi olarak kabul edilmemektedir. Şiddet kavramı çok geniş bir kapsama sahip olmakla beraber terörizmde genellikle kişinin can ve mal güvenliğine karşı yapılan eylemler ve eylem kullanma tehdidiyle psikolojik olarak etkileme, korku atmosferi yaratma şeklinde şiddet kullanılmaktadır. Örgütler siyasi hedeflerini gerçekleştirmek için kendilerine uygun şiddet yöntemlerine başvurmaktadır. Terör örgütleri şiddetle başta karşı oldukları siyasi sistemi zayıflatmayı ve yıkmayı amaçlamakla birlikte ayrıca hedeflerini ve halkı yıldırma, sindirme, korkutma, medyada dikkat çekme, devleti

anti demokratik yöntemlere zorlamak, kendi kadrolarına moral vermek ve kadrolarını genişletmek, örgüt içi otorite ve disiplini sağlamak gibi durumlar için de şiddet kullanmaktadır. Terörizm genel bir tanımla siyasi bir ideoloji etrafında örgütlenen bir grubun yasal olmayan şiddet kullanımı olarak ifade edilebilir (Güçlü & Akbaş, 2019).

Siyasi görüş, ırk, din, mezhep gibi kimlikler, toplumda ayırıştırıcı etkisinin yanı sıra terör örgütlerinin motivasyon aracı ve birleştirici gücü olarak kullanılmaktadır. Terör örgütleri siyasi hedefine ulaşmada en etkili araç ne ise onu kullanmaktadır ve gerektiğinde kullandığı araçları da değiştirebilmektedir (Şen & Eryıldız, 2022, s. 403). Ulusal ve uluslararası konjonktür değiştikçe terör örgütlerinin 'kendi meşru varlıklarını' dayandırdıkları ideoloji de değişebilmektedir Milliyetçi argümanlarla ortaya çıkan bir terör örgütü ilerleyen süreçte dini argümanları kullanabilmektedir. Örneğin Marksist-Leninist görüşle ortaya çıkan PKK terör örgütü, Soğuk Savaş sonrası dönemde ayakta kalabilmek için milliyetçi bir duruş sergilemiştir. Ulusal ve uluslararası konjonktür değiştikçe terör örgütlerinin 'kendi meşru varlıklarını' dayandırdıkları ideoloji de değişebilmektedir.

Terörizm küçük bir azınlığın uygulamalarıdır, arkasında kitlesel bir oluşum gerektirmez. Bu nedenle terörizm tüm dönemlerde, coğrafyalarda ve toplumlarda ortaya çıkabilecek bir durumdur (Laqueur, 1978, s. 5). Terörizmin mücadelesi ise temelde siyasi otoriteye karşıdır bu nedenle ulusal ve uluslararası düzeyde **egemen** olan devlet asıl hedef olarak görülmektedir (Dedeoğlu, 2014, s. 173). Her zaman siyasi amaçlarla hareket eden bir yapı olan terörizm, bir devlete veya birden fazla devlete karşı olabileceği gibi tüm uluslararası sistemi de hedef alabilmektedir. Örgütsel ve eylemsel açıdan ise bir ülkenin tamamında veya belirli bir kısmında faaliyet gösterebileceği gibi kendini uluslararası boyuta da taşıyabilmektedir.

Terör örgütleri varlığını devam ettirebilmek için sürekli bir finansmana ihtiyaç duymaktadır. Terörizmle mücadelenin önemli bir parçası olarak da görülen terörün mali kaynakları; uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, organ ticareti, fidye, haraç, hırsızlık gibi suç unsurlarının yanı sıra sempatan bağışlarıyla destek veren ülke ve kurumların maddi desteğidir (Onay, 2009, s. 162).

Terörizmin amacı siyasidir ve her zaman siyasi otoriteye karşı bir mücadeledir. Siyasi otorite ve karşılaştığı mücadelenin yöntemleri tarihsel sürece ve bulunulan coğrafyadaki sisteme göre değişmekle birlikte temelde yasal olmayan eylemler şeklinde kendini gösterir. Her siyasi otorite, meşruluğunu ve yetkisini kurucu ilkeleri veya anayasasından sağlamaktadır. Yetkilerinin başında ise şiddet kullanma tekeli bulunmaktadır. Var olan bu sisteme karşı müdahalenin olması da bu müdahalenin aracı olarak şiddet kullanımı da yasal değildir ve siyasi otoritenin varlığını tehlikeye düşüren bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Genel anlamda terörizm, bir siyasi otoriteyi müesses nizam ilkelerine aykırı şekilde ele geçirme, yıkma veya parçalama amacıyla girişilen eylemler olarak tanımlanabilir.

1.3.Terörizm Türleri

Terörizmin türleri farklı şekillerde sınıflandırılabilir. Heywood (2018, s. 295) terörizmi; isyancı terörizm, tekçi terörizm, milliyetçi terörizm ve küresel terörizm olarak sınıflandırırken Bruce Hoffman terörizmi; etnik-milliyetçi terörizm, etnik-ayrılıkçı terörizm, uluslararası terörizm, dinsel terörizm ve devlet destekli terörizm (aktaran Ertan, 2015, s. 31) olarak sınıflandırmaktadır. Chaliand ve Blin (2016, s. 279) ise terörizmin özet tipolojisini; sol veya sağ bir siyasi ideolojiye dayalı gruplar, ayrılıkçı veya özerklik yanlısı milliyetçi hareket ve son olarak siyasal- dinsel tarikatların oluşturduğu örgütler şeklinde ifade etmektedir.

Terörizm, kullanılan yöntem, faaliyet gösterdiği alan, benimsediği ideoloji, edindiği amaçlar vb. birçok açıdan sınıflandırılabilir. En çok yapılan sınıflandırma ise ulusal, uluslararası ve küresel terörizm olarak yapılan sınıflandırmadır. Buna göre ulusal terörizm, yabancı unsur, destek ve katılımın olmadığı tek bir devlet içerisinde var olan terör türüdür. Terörü uygulayan da teröre maruz kalan da aynı devlete tabi kişilerdir. Ulusal terörizm hiçbir dış destek almadığı için günümüzde var olması pek mümkün görülmemektedir (Taşdemir, 2006, s. 34). Uluslararası terörizm; eylemlerin failleri, mağdurları, hedefi ile örgüte sağlanan finansman, destek, eğitim birden çok ülkeyle ilişkili olduğu terör türünü ifade etmektedir (Dönmezer, 1978). Küresel terörizm,

küreselleşmenin bir sonucu olarak devlet dışı aktörlerin uluslararası sistemde daha fazla rol almalarıyla şiddet eylemleri uluslararası düzeye taşınmıştır. Küresel terörizmin uluslararası terörden en büyük farkı devlet müdahalesi olmaksızın gerçekleştirilmesidir (Taşdemir, 2006, s. 36). Küresel terörizm bir veya birkaç devleti değil tüm uluslararası sistemi hedef almaktadır. Bu nedenle tüm insanlığın yaşamına doğrudan veya dolaylı olarak bir tehdit oluşturmaktadır (Turinay, 2018, s. 43). Literatürde bu şekilde tanımlanan küresel terör kavramı ileriki bölümlerde tartışılacaktır.

Terörizm türlerinden bir diğeri ise siber terörizmdir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte terörizm eylemleri de değişmektedir. Konvansiyonel yöntemler dışında kullanılan en etkili yöntem siber terör yöntemidir. Siyasi amaçlara ulaşmak için topluma ve devlete yönelik yapılan saldırılarda bilgisayar ve bilişim sistemlerinin kullanıldığı terörizm türüdür. Siber terörizmde bilişim sadece sanal saldırı tarzı terör eylemleri için değil haberleşme, bilgi toplama, propaganda yürütme amacıyla da terör örgütleri tarafından kullanılmaktadır (Bahar, 2009, s. 241). Terör örgütlerinin mutlaka silahlı biçimde organize olmaları gerektiği varsayımını çürüten olgu, siber terörizmdir. Siber terör saldırıları, konvansiyonel silahlarla yapılan terör eylemlerinden daha tahrip edici etkiye sahip olabilmektedir. Bilgi ve teknoloji çağında konvansiyonel silahların yerini yeni bir 'silah' olan siber yöntemlerin alması şaşırtıcı olmamaktadır.

Devlet destekli terörizm; bir devletin çıkarı için doğrudan bir mücadele aracı olarak terör örgütlerini kullanması, lojistik ve finansman desteği vermesi, ülkesinde konuşlanılmasına izin vermesi, kendi topraklarında terör örgütlerinin varlığını, ticari faaliyetlerini hoşgörüle karşılaması ya da sesini çıkarmaması durumları olarak açıklanmaktadır (Taşdemir, 2006, s. 45). Doğrudan bir devlet tarafından yardım alınmasa bile göz yumulması da bir destek türü olmaktadır. Nitekim terör örgütleri devletler için bir dış politika aracı olarak rahatlıkla kullanılabilir. Sonuç olarak devlet destekli olmayan terör örgütlerinin faaliyet sürdürmesi kolay değildir.

Devlet terörizmi, devletlerin kendi ülke sınırlarında vatandaşlarına karşı uyguladığı sistematik şiddet eylemlerinin olmasıdır. Devletler, Uluslararası İnsani Hukuk ve İnsan Hakları Hukukuna aykırı olarak kullandığı şiddetle baskı rejimi kurabilmektedir (Taşdemir, 2006, s. 34-35). Devlet teröründe, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde

tanımlanan soykırım, savaş suçu ve insanlığa karşı işlenen suçlar (Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, N.D.) kapsamında uygulanan şiddet türleri kastedilmektedir. Ancak terörizm kavramının yapısına aykırı olması nedeniyle devlet terörü olgusu tartışmalı bir konudur.

1.4.Terörizmin Tarihsel Gelişimi

Tarihte bilinen ilk terör örgütleri olarak Sicariiler, Haşhaşiler ve Thuglar gösterilmektedir. Aşırı muhafazakâr bir Musevi topluluğu olan Zeallutların (Zalut) altında örgütlenen Sicariiler (M.Ö. 73-66) tarihteki ilk terörist grup olarak kabul edilmektedir (Ertan, 2015, s. 34). Sicariiler Romalılara karşı mücadele verirken düşmanlarını halkın bulunduğu yerlerde öldürerek kayıplara karışmaktaydılar. Manastırları ve su kanallarını yıkıp ambarları yakmışlar ve devlete ait birçok belgenin yok edilmesine sebep olmuşlardır. Haşhaşiler de hedeflerini gerçekleştirmek için örgütlenerek şiddet faaliyetlerinde bulunan ilk terörist örgütlerden biri olarak sayılmaktadır. Haşhaşiler terörü sistemli, planlı ve uzun vadede kullanarak politik amaçlarını gerçekleştirmeye gayret göstermiştir. Selçuklu Devleti'ne karşı etkili bir mücadele verebilmesinin temeli ise sağlam bir ideoloji ve örgütlenme sistemi olarak görülmektedir (Lewis, 2012). Bu nedenle çağdaş anlamda terörizmin kurucusu olarak Hasan Sabbah söylenebilir. 1049-1134 yılları arasında Hasan Sabbah, korkunun insanlar yarattığı etkiden faydalanmak için terörü sistemli bir araç olarak kullanmıştır. Örgüt üyelerini verilen emirle düşünmeden ölüme atlayacak şekilde bir ilke benimsemişlerdir. 'Vur-kaç' taktiği ve 'kurtarılmış bölgeler' deyimini ilk kez uygulayarak terörizme kazandırmış kişi de Hasan Sabbah olmuştur. Oluşturduğu terör sistemini sürdürmek ve halk desteği alabilmek için devleti halkın gözünde zalim durumuna düşürerek kendi eylemlerini meşru göstermeye amaçlamıştır. Devlet görevlilerini hatta vezirleri öldürterek devletin acizliğini halka göstermeye çalışmıştır. Benimsediği ilke ve yöntemlerle Haşhaşiler günümüz çağdaş terörizmine fazlasıyla benzerlik göstermektedir (Kışlalı, 1995, s. 39).

Fransız devrimi terörizm literatüründe bir dönüm noktası olarak görülmektedir. Fransız Devrimi sonrası Jakoben yönetimince uygulanan şiddetin sistemli bir politika haline getirilmesi, terörizm olgusunun kavramsal olarak siyaset ve hukuk alanlarında doğmasına neden olmuştur. Terörizm 19. yüzyıldan itibaren yoğun olarak kullanılan siyasi bir şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletlerin kaderini belirleyecek bir yöntem olarak terörizmin tercih edilmesi de bu dönemde başlamıştır. 19. yüzyılda Rusya’da sol ideolojik hareketlerde terörizmin izlerini bulmak mümkündür. Hükümetleri devirmek için kolektif şiddet kullanımının savunucuları Rus anarşistler olmuştur. Sanayi ve kentleşmenin arttığı 19. yüzyıl Batı’ında ise terörün kaynağı, işçi kitlelerin şikayetleri olmuştur. Bu dönemde terör olayları işçi hareketleriyle şekillenmiştir. 20.yüzyıldan itibaren ise terörizm sadece ulusal düzeyde milli hareketler olarak kalmamış, uluslararası sistemde siyasi gelişmelerde de rol oynamıştır. 20.yüzyılın sonlarına kadar terör eylemlerinde hedef olarak genellikle devlet adamları seçilmiştir. 1914’te 1. Dünya Savaşı’nın da başlamasını tetikleyen Avusturya-Macaristan İmparatorluğu’nun varisi Ferdinand’ın uğradığı saldırı sonucu hayatını kaybetmesi olayından, Yugoslavya Kralı Aleksander’ın Marsilya’da öldürülmesi, ABD Başkanı John F. Kennedy ve Hindistan Başbakanı Gandhi’nin hayatını kaybettiği suikastlar kadar birçok örnek verilebilir. Bu tarz eylemlerin seçilmesi 20. yüzyıl terörizminin karakteristik özelliğini ortaya koymaktadır (Öktem, 2007, s. 13-16; Hoffman, 2017). 1960’lı ve 1970li yıllarda küçük grupların rejimleri devirme veya milliyetçi-ayrılıkçı hareketlerin silahlı eylemleriyle siyasi amaçlarına uğraşma çabaları 1980’li yılların sonunda etnik ve mezhepsel kökenli, devletleri yıkma amaçlı eylemlere dönüşmüştür (Hobsbawm, 2008, s. 139).

20. yüzyılda terörizmin evrimi açısından önemli bir dönüm noktası da Soğuk Savaş dönemi olmuştur. Soğuk Savaş Döneminde terörizm, devletler tarafından sistemli bir şekilde dış politika aracı olarak kullanılmıştır. İki kutuplu sistemde Doğu ve Batı bloklarında yer alan devletler, savaşın yıkıcılığı ve özellikle nükleer silahların varlığı nedeniyle birbirleriyle doğrudan savaşmayı göze alamamıştır. Devletlerin yeni mücadele yöntemlerinden biri olarak terörizminden fayda ummayı tercih etmesiyle birlikte terörizm uluslararası boyut kazanmıştır. Bazı devletlerin yönetim şeklini ya da hükümetini değiştirebilmek için terörizm etkili bir araç olmuştur. Sovyetlerin yıkılmasıyla biten Soğuk Savaş dönemi sonrası ABD’nin lider konuma gelmesini sağlamıştır. Kazanılan

zaferin verdiği özgüvenle uluslararası sistemde kendisini belirleyici güç olarak gören ABD, dikte eden ve kurallara uyma amacı gütmeyen bir devlet haline gelmiştir. Soğuk Savaş döneminde taraf oldukları devletlerin desteğiyle varlığını sürdüren terör örgütleri ise yeni dönemde ortada kalmışlardır. ABD'nin küreselleşme, demokratikleşme, özgürlükler ve insan hakları söylemlerinin aksine uyguladığı dominant ve ben merkezli politikalarına bu örgütler tarafından tepki gecikmemiştir (Bal, 2006, s. 9-10). Böylece devletlerin çıkarı için oluşturduğu piyon örgütler, devletlerin kendisini hedef almaya başlamıştır. Teknoloji ve iletişim çağının araçlarından faydalanan bu örgütler ile **yeni terörizm** çağı başlamıştır.

Terörizmin uluslararası sistemin yapısını ve işleyişini kökten değiştirebilecek bir şiddet türü olduğu düşünülüyordu. Ancak 11 Eylül'le bu bakış açısı hem uluslararası ilişkiler pratiğinde hem de disiplininde değişmiştir (Wight, 2019, s. 180). 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de gerçekleştirilen saldırılar sadece ABD'nin değil tüm dünyanın güvenlik anlayışını etkileyen bir süreci başlatmıştır. Kullandığı yöntemlerin yıkıcılığı ve etki alanının genişlemesiyle terörizmin geldiği nokta tüm uluslararası sistemi tehlikeye düşürecek boyuta ulaşmıştır. Sınırların geçirgenliği, kitle imha silahlarının kullanılması ve ideolojilerin radikalleşmesi terörizmin, devletler için en büyük tehditlerden biri haline gelmesine neden olmuştur (Heywood, 2018, s. 296). Sadece terörizm değil terörizmle mücadele edilme sürecinde kullanılan yöntemler de sertleşmiştir (Turinay, 2018, s. 44).

1.5.Uluslararası Terörizm

Terörizm; siyasi, ekonomik, sosyal-kültürel ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda ele alınmalıdır. Uluslararası terörizm, küreselleşmenin şiddet bakımından sonuçlarından biridir (Turinay, 2018, s. 44). Uluslararası terörizm, ulusal terörizmin uluslararası arenaya taşınması, boyutları ve etkisinin ülke sınırlarını aşması durumudur.

Brian Jenkins (1975, s. 2) uluslararası terörizmi “*uluslararası diplomasının ve savaşın kabul edilmiş kuralları ve prosedürü dışında yürütülen şiddet mücadelesi veya şiddet eylemleri*” olarak tanımlanmaktadır.

Faruk Sönmezoğlu'na göre (2002, s. 112) ‘‘Uluslararası alanda uluslararası hukukça belirli şartlar altında devletlere tanınan fiziki şiddet kullanımı ve savaş hukuku kurallarıyla bağlı olan savaş hakkı dışında, hangi gerekçeyle olursa olsun diğer tüm kontrolsüz şiddet kullanım örneklerini terör olarak kabul etmek durumundayız.’’

Sulhi Dönmezer, uluslararası terörizmi tanımlarken unsurları üzerinde durmaktadır. Dönmezer'e (1978) göre, eylemin failleri, mağdurları, hedefleri ile terör örgütüne sağlanan istihbari bilgiler, eğitim, para, mühimmat vb. destekler birden çok ülke ile ilişkilendirilebiliyorsa uluslararası terör olarak adlandırılması gerekmektedir.

Uluslararası terörizm, yabancı bir devlet, kurum ve vatandaşlarına yöneltilmekte ve/ya yabancı bir devlet ya da kuruluşun desteğiyle yürütülmektedir (Taşdemir, 2006, s. 44). Uluslararası terörün devletlerin dış politika aracı olarak kullanılması, bir devletin mevcut yönetiminin iktidardan uzaklaştırılması veya politik olarak yönlendirilmesi için o devletin topraklarında siyasi amaçlarla şiddet kullanan grupların oluşturulması veya desteklenmesidir (Sönmezoğlu, 2002, s. 111).

Terörizmin aşağıdaki unsurlardan en az birini haiz olması ona uluslararası nitelik kazandırır.

- 1- Eylemi yapan örgütün konuşlandığı yerin hedef aldığı devletten farklı topraklarda olması
- 2- Örgüte katılımcıların farklı devletlerin vatandaşları olması
- 3- Eylemlerin farklı devletlerde yapılması
- 4- Terör örgütlerinin başka devletlerden finansman, eğitim, istihbarat, siyasi vs. destek alması
- 5- Örgütlerin başka devletlerde temsilcilik açması.

Uluslararası sistemdeki değişiklere paralel olarak terörizmin de yapısında değişimler meydana gelmektedir. Bu değişim Soğuk Savaşın bittiği süreçle birlikte ortaya çıkmaya başlamıştır. Basit silahlar ve yöntemlerle sınırlı amaçlar yerini hedef ayrımı gözetilmeyen, geniş kitlelere yönelik şiddetin tercih edildiği, mümkün olan en fazla zayıatın verdirilmesi amaçlanan bir stratejiye bırakmıştır. Özellikle 11 Eylül'le birlikte devletlerin güvenlik sorunlarının üst sıralarına terörizm yerleşmiştir. Terörizmin değişen

yapısı uluslararası ilişkiler literatüründe yeni tanımları da beraberinde getirmiştir (Kaya, 2017, s. 57-58).

Geleneksel terör örgütleri genellikle ulusal devlet, üst kimlik milliyetçiliği ve sosyalizm gibi akımlarla şekillenmekteydi. Liberalizmin hâkim düşünce olmasıyla küreselleşmenin artması ve ekonominin kapitalist sisteme evrilmesi sonucu oluşan tepkiler terörizmin ideolojik yapısını da etkilemiştir. Yeni nesil terör örgütleri, ayrıştırıcı, etnik temele dayalı alt kimlik milliyetçiliği ve özellikle dini alt yapıli ideolojilere dayalı olarak ortaya çıkmaktadır (Sönmezoğlu, 2002, s. 112).

Geleneksel terör örgütleri uluslararası sistemin düzeni içerisinde yer almaya çalışırken yeni nesil terör örgütleri uluslararası sistemin yeniden şekillenmesine neden olacak şekilde radikal ideolojilerle hareket etmektedir. Yeni nesil terörizm geleneksel terörizme göre; örgütsel hiyerarşiden çok gevşek yapıya sahip, radikal, ulus-ötesi, kasıtlı olarak daha çok sivillere yönelik eylemlerde bulunan, yapılabilecek en fazla yıkımı amaçlayan genellikle dini fanatizmin motive ettiği yapılardır (Gofas, 2012).

İKİNCİ BÖLÜM

SİYASET FELSEFESİ VE ŞİDDET

Önceki bölümde terörizm ve uluslararası terörizm kavramsal çerçevesi çalışılmıştı. Hatırlanacağı üzere terörizm devlete yönelik uygulanan şiddet temelli bir strateji olarak tanımlanmıştır. Bu çerçevede terörizmin siyaset felsefesi kuramları değerlendirilmesi çalışmanın bütünlüğü açısından elzemdir. Devlet, egemenlik, iktidar, siyasal otorite, meşruiyet, anayasal düzen olgularının bir model ışığında kurgulanmasıyla terörizmin mantığı, ortaya çıkışı ve işleyişi daha analitik biçimde izah edilebilir.

Kavramsal olarak açıklanması gereken diğer bir olgu ise şiddet kavramıdır ki terörizm siyasal şiddetin bir türüdür. Bu nedenle şiddet olgusunun da modelde yer alması kaçınılmazdır.

2.1.SİYASET FELSEFESİ KURAMLARI

Siyaset, toplumdaki iktidar, otorite ve egemenlik olgularını içeren insanlar arasındaki ilişkiler bütünüdür (Vergin, 2003, s. 143) ve toplumu oluşturan birimlerin birbirleriyle olan ilişkilerini meşru zeminde düzenleyen sistemdir (Arslan, 2016, s. 12). Siyasetin temel amacı bir toplumda veya toplumlar arasında önlenmesi mümkün olmayan ayrışmayı ve çatışmayı yönetmektir (Vergin, 2003, s. 103).

Siyaset bilimi temelde siyasal iktidarla ilgili süreçlerle ilgilenirken egemenliğin sahibinin kim olması gerektiği üzerinde durmaktadır (Heywood, 2017, s. 113). Genel anlamda ise siyaset bilimini, siyasal otoritenin oluşum ve işleyiş süreçlerindeki davranışların bilimi olarak açıklayabiliriz (Kışlalı, 2000, s. 19).

2.1.1.Devlet

Antik dönem siyasi yapılarında siyasi iktidar ve devlet arasında bir ayrım yapılmamaktadır. Modern anlamda devletlerin ortaya çıkmasıyla bu iki kavram ayrılmaya başlamışlardır (Ateş D. , 2015, s. 82). Siyasi iktidarlar, tarihsel süreçte siyasi ilişkilerin olduğu her dönem ve toplulukta mevcut olmuştur. Buna rağmen devletin, modern şekliyle ortaya çıkması Ortaçağ yöneticilerinin iç ve dış güçlere karşı egemenliklerini kazanarak merkezi yönetimi sağlamaları 15. yüzyılda olmuştur (Heywood, 2017, s. 91-92). 1648 Vestfalya Antlaşmasıyla da modern devlet olgusu norm haline gelmiştir (Heywood, 2014, s. 126). Egemenlik kavramı aynı zamanda modern devletin şekillenmesini sağlamıştır. Bu iki kavram birbiriyle birlikte yoğrulmuş bugünkü haline evrilmiştir.

Devlet kelimesi ilk defa Niccolo Machiavelli tarafından kullanılmıştır. Ona göre devlet, toplumun siyasi olarak organize olması ve toplumu yönetmede yetkili olan siyasi güç anlamına gelmektedir (Arslan, 2016, s. 95). İnsanların ve toplumun varlıklarını devam ettirebilmeleri için devletin varlığının mecburi olduğunu vurgulamıştır. İnsanların kendini daha iyi koruyabilme amacıyla devlete ihtiyaç duymuşlardır. Farklı zamanlarda ve farklı insan topluluklarının bir araya gelmesi de çeşitli yönetim biçimlerini ortaya çıkarmıştır (Kızılcılık, 2020, s. 187).

Hegel, devleti gerçekleştiren ahlaksal hayat, bilinç ve düşünce bütünlüğüne varmak olarak ifade etmiştir. Devlet için 'Tanrı'nın yeryüzünden geçmesi' diyerek onu kutsallaştırmıştır ve önemini vurgulamıştır (Ateş T. , 1994, s. 22). Devletin varlığını meşruiyetini ise vatandaşlarından aldığı ileri sürmüştür (Kızılcılık, Sosyoloji Tarihi 4, 2017, s. 80). Durkheim de Hegel gibi devletin önemini vurgulamıştır; insan ve toplumların ayakta kalabilmesi için devletin gerekliliğine inanmıştır. Ona göre devlet, en üst düzeyde örgütlenen insan topluluğunu ve siyasi toplumun tabii olduğu en yüksek otoriteyi ifade etmektedir. Devlet genel ve kolay işler için üretilmiş ağır işleyen ancak toplumun bütünü için en gerekli mekanizmadır (Kızılcılık, 2017, s. 294).

Hobbes insanların birbirleri üzerinde egemenlik kurma amacıyla diğer insanlara zarar vermemeleri için toplumsal barış, huzur ve güvenliğin sağlanabilmesinde en gerekli

siyasal aygıt olarak devleti kabul etmiştir. Diğer birçok düşünür gibi insan ve toplumların varlığını sürdürebilmelerini devletin varlığına bağlamıştır (Kızılcelik, 2016, s. 273).

Cicero, devleti ortak bir amaç için bir araya gelen hukuksal bağlarla bağlanmış insan topluluğu olarak yani halk olarak görmüştür. Immanuel Kant da Cicero'ya benzer şekilde devleti, belirli kurallarla bir arada yaşayan insanlar olarak ifade etmiştir. Weber ise devleti egemenlik yetkilerinin meşru bir iktidara aktarılması sonucu belirli bir bölgede yaşayan insan topluluğunun merkezi ve monopol bir şekilde yönetilmesidir (Arslan, 2016, s. 96-97). Bu şekilde meydana gelen devletin egemenliği kalıcı ve sürekli olmaktadır, şiddet kullanma yetkisi de meşru olarak kendi tekelinde bulunmaktadır (Vergin, 2003, s. 32). Weber için modern bir devlette yasalarla ve hukuki kurallarla belirlenen idari örgütlenmesi olan ve zorlama gücüne sahip bir meşru iktidar bulunmaktadır (Ateş T. , 1994, s. 24).

Burdeau ise devleti soyut bir kavram olarak ele almıştır. Burdeau devleti bir fikir olarak kabul etmiştir. Devlet fikrinin oluşturulmasıyla beraber iktidar kurumsallaşmıştır. Tarihsel süreçte siyasal otorite evrilerek kişisellikten arınmış ve somut bir varlığa dönüşmüştür. Burdeau insanların insanlara itaat etmemek için devleti icat ettikleri söylemiştir (Kapani, 2007, s. 38).

Devlet, tarihsel açıdan siyasal birleşmeyi ve bütünleşmeyi sağlayarak siyasal toplumun çatısı ve iktidarın dayanağı olmuştur. İlk olarak feodalizme ve Papalık'a karşı kullanılan bu kavram sonradan milliyetçi akımlara kaynak olmuştur ve günümüzde hala birleştirici ve bütünleştirici etkisini korumaktadır (Kapani, 2007, s. 39).

Siyaset bilimi disiplini ise devlet kavramının tanımı üzerinde görüş ayrılıklarının fazlasıyla olmasının nedeni ideolojik yargılarla devlete yüklenen niteliklerin farklı olmasından dolayıdır. Bazı düşünürler -çoğunluğu Marksist- devleti bir sınıfın diğer sınıflar üzerinde egemenlik kurduğu bir organizasyon olarak görmektedir. Başka bir görüşe göre ise devlet, sınıf kavramının üstünde tüm toplumu kapsayan ve birleştiren nitelikte bir oluşumu ifade etmektedir. Bazıları için devlet en üst değer ve bir amaç iken bazıları içinse toplum içerisinde barış ve düzeni sağlayan bir amaçtır. Kimileri devleti tek ve egemen iktidar olarak görürken kimileri ise plüralistler gibi devleti, insanların meydana getirdiği tüm toplulukları kapsayan en büyük topluluk olarak

görmektedir. Hukuk açısından ise "Devlet, milletin hukuki kişilik kazanmış şeklidir" veya "Devlet etkili olarak yürürlükte bulunan bir hukuki normlar sistemidir" gibi tanımlar yapılmıştır (Kapani, 2007, s. 36-37).

Devlet belirli bir toprak parçası ve belirli bir insan topluluğu üzerindeki en üstün otorite demektir (Ateş T. , 1994, s. 18). Egemen devlet, ülke sınırları içerisinde yasa yapma ve bunları uygulama, şiddet araçlarının kullanımı üzerinde tekel oluşturma, siyasi ve idari yönetimi kontrol etme, ulusal ekonomiyi yönetme yetkilerine sahip siyasi bir organizasyondur (Giddens, 2008, s. 366). Hukuk açısından ise devlet, zor kullanma yetkisine sahip meşru bir iktidar tarafından yönetilen insan topluluğunun oluşturduğu kuruluşu ifade etmektedir (Sönmezoğlu, 1983, s. 51). Devletin ülke, devlete vatandaşlık bağıyla bağlı insan topluluğu ve egemenlik üç ana unsuru bulunmaktadır (Reçber, 2014). Modern devlet için egemenlik yetkisi yönetme yetkileri için temel teşkil etmektedir, egemenlik yetkisini kaybetmiş olmak bağımsızlığını da kaybetmek demektir (Arslan, 2016, s. 68).

Günlük kullanımda devlet; bazen yönetim veya iktidar anlamında kullanılırken bazen de yönetim veya iktidarın uygulamalarına tabii olan tüm toplumsal sistem anlamında kullanılmaktadır (Giddens, 2008, s. 28). Devlet çeşitli kamusal kurumlarıyla sosyal düzen ve istikrarın sağlanması için en yetkili otoritedir. Devletin birçok fonksiyonu bulunmaktadır ancak bu çalışmanın konusu itibarıyla devletin meşru iktidar yani otorite olarak siyasal örgütlenme şekli ve buna dayanan yetkileri üzerinde durulmaktadır.

2.1.2.Egemenlik

Modern meşruiyet yöntemi olarak kabul edilen egemenlik kavramı, sadece güce dayanmayan, meşru ve hukuki otoriteyi kullanmayı ifade etmektedir (Heywood, 2017, s. 112). Egemenlik kavramı Avrupa'da 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Fransa Kralları ülke içinde feodal yapı ile dışarıda diğer monarşi ve Papalık'a karşı yürüttüğü mücadeleden galip gelerek ülke içinde üstünlüklerini kanıtlamıştır ve diğer monarşilere ve Papalık'a karşı da bağımsızlıklarını sağlamıştır. Bu süreç sonrasında ortaya çıkan egemenlik

kavramı, ülke içinde krallardan üstün olabilecek başka bir iktidar, ülke dışında da kendilerinden üstün bir güç tanımadıklarını ifade etmektedir. Feodalizmin zayıflaması ve uluslarüstü otorite sahibi Papalık'ın etkisine karşı koyulmasıyla birlikte merkezi monarşiler ortaya çıkmıştır. Egemenlik kavramı; tarihsel süreçte siyasal toplum hayatının gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu kavram çağdaş anlamda devletin ortaya çıkışının teorik temelini sağlamaktadır (Kapani, 2007, s. 59-60).

Egemenlik kavramını sistemleştirerek ilk defa tanımını yapan ve teori haline getiren Fransız hukukçusu Jean Bodin'dir. Bodin, egemenliği ülkede yaşayan bütün vatandaşlar üzerinde kanunla kısıtlanamayacak en üstün iktidar olarak tanımlamıştır (Kapani, 2007, s. 60). Bodin'e göre egemenlik; en üstün, tek, mutlak, sınırsız, bölünmez ve devredilemez bir iktidarı ifade etmektedir (Dursun, 2012, s. 108). Bodin böylelikle yetkinin bireylerde olduğunu; ancak bunu toplumsal bir sözleşmeyle yöneticilere devredildiğini belirtmiştir. John Locke ise bu yetkinin sadece mülkiyet sahibi olan burjuva sınıfı tarafından kullanılabilceğini ifade etmiştir. Jean Jacques Rousseau ise Hobbes'un ortaya attığı toplumsal sözleşme teorisini geliştirerek bireylerin egemenlik yetkilerini yeni bir toplumsal sözleşmeyle doğrudan demokrasilerde kullanabileceğinin ileri sürmüştür. Bireylerin egemenlik yetkilerini, 19. yüzyılda hukuken eşit vatandaş statüsüne sahip olmalarıyla sınırlı süre için seçtikleri temsilcilere devrederek kullanabilmişlerdir. Rasyonel düşünceyle ortaya çıkan toplumsal sözleşmeye dayanan meşrulaştırma şekli günümüz hukuk devletinin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Arslan, 2016, s. 45-46).

19. yüzyıl anayasa kuramcısı A. V. Dicey tarafından hukuki egemenlik ve siyasi egemenlik olarak iki farklı kavramsallaştırma yapılmıştır. Siyasi egemenlik devlet içerisindeki üstün bir güce ihtiyacı ve bu gücün siyasi sistemdeki yeri sorusuna karşılık gelen iç egemenliği belirtmektedir. Hukuki egemenlik ise bir devletin uluslararası sistem içerisindeki bağımsızlık durumuna (Heywood, 2017, s. 110) yani devletlerin davranışları üzerinde kendi rızasına dayanmayan dışsal etkilerin, sınırlandırmaların olamayacağına karşılık gelen dış egemenlik kavramını ifade etmektedir (Sönmezoğlu, 1983, s. 60).

Dış egemenlik bir devletin uluslararası sistemdeki yeriyle bağımsız bir varlık olarak eylemde bulunabilme kapasitesini ifade etmektedir (Heywood, 2015, s. 35). Dış

egemenliğe sahip bir devlet dışarıda başka hiçbir devlete bağlı ve tabi olmamaktadır. Günümüzde BM Antlaşmasıyla belirlenen devletlerin hukuki eşitlik statüsüne sahip olmasıyla dış egemenlik kavramı yerine "bağımsızlık" kavramı kullanılmaktadır (Kapani, 2007, s. 61). İç egemenlik ise devletin iç işlerine ve hâkim gücün bu işleyişteki yerine işaret eder. Buna göre iç egemenlik, devlet içerisindeki siyasal iktidarın kararlarının toplumdaki tüm vatandaş ve kurumlar üzerinde bağlayıcılığını, sahip olduğu bağımsızlığı ve otoriteyi ifade etmektedir (Heywood, 2017, s. 113). Egemenlik halk tarafından siyasal iktidara verildiği için aslında halkın iradesinin yürütülmesini belirtmektedir. Bu nedenle kolektif bir varlık olan egemenlik başkasına geçirilemez. İktidar değişse bile genel istenç başkasına geçemez ve bölünemez bir yapıdadır (Kızılcıkelik, 2020, s. 433).

Günümüzde devletlerin hem bağımsızlığı hem de yönetimdeki otoritesini anlatan egemenlik olgusu modern bir kavramdır. Tarihsel süreçte ise iktidar olarak tanımladığımız yönetenlerin, yönetme hakkını dayandırdıkları olguyu meşruiyet olarak açıklamaktayız. Ve böylece ortaya çıkan diğer bir olgu da otoritedir. Devlet ve egemenlik kavramlarının kökenini oluşturan bu kavramların açıklanmasıyla bu iki olgunun gelişimi daha net ortaya konulabilir.

2.1.2.1.İktidar

Siyasal düşünce tarihi boyunca siyaset felsefecileri, yönetim olgusunu ele almıştır. İktidar ise modern devlet olgusuyla birlikte düşünürler tarafından kullanılan bir kavram olmuştur (Küçükalp, 2018a, s. 10). En geniş anlamıyla iktidar, arzulanan sonuca ulaşma becerisi olarak tanımlanmaktadır (Heywood, 2015, s. 44). Weber'in hala geçerliliğini koruyan iktidar tanımı ise bir aktörün siyasi veya sosyal ilişkilerde kendisine karşı gelinmesine rağmen isteklerini karşısındakilere kabul ettirmesidir (Arslan, 2016, s. 34). Foucault'a göre ise iktidar, bir tarafın diğer tarafın yapacağı eylemleri etkilediği bir ilişki türüdür (Küçükalp, 2018a, s. 11). İktidar, birinin diğerinin davranışlarını etkileyerek kendi amacına ulaşma gücü olarak temelde bir etki ve kontrol ilişkisidir (Dursun, 2012, s. 95).

İktidar kavramının her türden ilişkiyi kapsayan geniş anlamından dolayı çoğu siyaset felsefecisi tarafından iktidar kavramı yerine, tüm ülke ve toplum için geçerli olan (Kapani, 2007, s. 51) yönetimde üstün ve buyuran irade (Arslan, 2016, s. 34) anlamındaki siyasal iktidar kavramı kullanılmaktadır. Siyasal iktidar ülke içindeki en üstün iktidar olarak, ülke sınırları içerisinde yaşayan tüm insan ve topluluklar üzerinde bağlayıcı kararlar almak ve bu kararları uygulama yetkisine sahiptir. Toplum içerisinde bu yetki ve güce sadece siyasal iktidar sahip olabilmektedir. Yönetilenler genellikle iktidarın karar ve emirlerine karşı koymaksızın itaat etmektedirler (Kapani, 2007, s. 52). Siyasal iktidar gerektiğinde zorlama ve kuvvete başvurabilmektedir. Ancak siyasal iktidar maddi kuvvet ve zor kullanma tekeline sahip olmasına rağmen aynı zamanda yönetilenlerin rızasının olduğu meşru bir iktidardır (Dursun, 2012, s. 111).

İktidar ilişkisinin çift yönlü bir ilişki olması nedeniyle siyasal iktidarın kendini kabul ettirmek için sadece güç unsurunun olduğu zorlayıcı bir yöntem kullanmayarak, kabul görmesinde daha belirleyici bir etken olan gönüllü itaatin de olması gerekmektedir (Küçükalp, 2018a, s. 32). Bir iktidarın sürekliliği için rıza en önemli unsurlardan biridir.

Siyasal iktidarın sadece gücü elinde bulunduran en üstün iktidar olarak tanımlamak yetersiz bir tanımlama olmaktadır. Siyasal iktidar aynı zamanda meşru dayanağı olan yani otorite olan bir iktidarı ifade etmektedir.

2.1.2.2.Otorite

Bir iktidarın emir ve kararlarına, yönetilenler tarafından rıza gösterilmesi ve uyulması otoritenin varlığını göstermektedir. Otorite, zorlamaya, kuvvete ve tehdide başvurmadan iktidarın iradesini yürütebilmesini ifade etmektedir. Kuvvete başvurulması durumunda ise kuvvet kullanmanın haklılığı ve meşruluğunun önceden kabul edildiği bir itaat durumu söz konusudur (Kapani, 2007, s. 56). Kısaca otorite yönetilenlerin iktidarın yetkilerini kabul etmesi durumudur.

Otorite, diğer kişilerin davranışlarını etkileyebilme becerisi olan güç kullanımının meşru olarak yapılmasıdır. Otorite; yönetilenlerin, iktidarın yönetme hakkı olduğunu

kabul edilerek itaat göstermesi durumu anlatmaktadır (Heywood, 2017, s. 158). Yönetilenlerin iktidarı bir otorite olarak kabul etmesi için yönetilenler açısından iktidarın meşru bir kaynağa sahip olması gerekmektedir.

Meşruiyet iktidara buyurucu ve bağlayıcı bir karakter verir, böylece iktidarı, otoriteye dönüştürür (Heywood, 2015, s. 49). Bu nedenle otorite için kısaca meşru iktidar denilmektedir.

2.1.2.3.Meşruiyet

Meşruluk, kendiliğinden kabulü, rızayı çağrıştıran anlamı nedeniyle iktidar ve otorite kavramları arasındaki farkı ortaya koyma açısından önemli bir kavramdır (Küçükalp, 2018a, s. 114).Meşruiyet, iktidarın uygulamalarının ve taleplerinin yönetilenler tarafından kabul edildiğini ifade etmektedir. Meşruiyet siyasal iktidarın sürekliliğini sağlayabilmesi için büyük önem arz etmektedir (Pierson, 2014, s. 39).

İktidarlar daima yönetilenleri emretme ve yönetme hakkına sahip oldukları yönünde inandırmaya çalışmışlardır. Bir iktidara karşı yönetilenlerin itaatinin görev haline gelebilmesi için o iktidarın rastgele elde edilmeyip meşru bir temele, bir hakka dayandığının kabul edilmesi gerekmektedir (Kapani, 2007, s. 73-74). Meşruiyet, iktidarı meşru otoriteye dönüştürerek, emir ve kararların zorlamayla değil görev duygusuyla yapılmasını sağlamaktadır. Weber'e göre meşruiyet yönetme hakkına olan inançtır (Heywood, 2017, s. 173). Başka bir deyişle iktidarın ve uygulamalarının doğru ve uygun olduğuna dair inancın yönetilenlerde olmasına meşruiyet denilmektedir (Wallace & Wolf, 2012). Böylece meşruluğun aslında yönetilenlerin iktidara attığı bir nitelik olduğu anlaşılmaktadır (Vergin, 2003, s. 49). Modern siyaset felsefesinin meşruiyet ilkesi ise akıl kavramıdır (Küçükalp, 2018a, s. 114). David Held ise günümüzde siyasal meşruluğun temel standardının demokrasi olduğunu belirtmiştir (Giddens, 2012, s. 889).

Weber'e göre bir iktidarı meşru kılan o iktidarın emir ve kararlarına yönetilenlerin gönüllü veya zorunlu olarak rıza göstermesidir (Arslan, 2016, s. 42). Weber otorite sistemlerini 'geleneksel, karizmatik ve rasyonel/yasal' olarak kategorize etmektedir.

Geleneksel otorite uzun süre devam eden inanç sistemine dayanmaktadır (Ritzer, 2013, s. 26). Önceki nesiller kabul ettiği ve her zaman var olduğu düşüncesiyle geleneksel kurallar tarafından belirlenen iktidara itaatin gerekliliğine dayanan meşruluk türüdür. Karizmatik otorite, bir bireyin Tanrı vergisi olan üstün yeteneklerine karşı duyulan mutlak bağlılık nedeniyle meşrulaştırılmasını ifade etmektedir. Kutsallık veya kahramanlık atfedilen kişiye duyulan güven sayesinde emir ve kararlarına itaat edilmektedir (Kızılçelik, 2017, s. 360). Rasyonel/yasal otorite ise açıkça yasal olarak tanımlanmış kuralların olduğu ve yasalar gereğince otorite olanların buyruk verme yetkisi olduğuna dayanan meşruiyet türüdür (Ritzer, 2013, s. 238). Weber'in görüşüne göre, rasyonel/yasal otorite, modern devletlerde görülmektedir (Heywood, 2014, s. 278). Ayrıca Weber'e göre meşru olan otorite de yasal otoritedir (Kızılçelik, 2017, s. 362).

Siyasal iktidarın bir hakka ya da gerekçeye dayanılarak elde edildiğine dair inanç anlamındaki meşruiyetin evrensel bir ölçütü bulunmamaktadır. Zamana ve mekâna göre niteliği değişebilen bir kavram olarak meşru iktidar, belirli bir zamanda ve belirli bir toplumun meşruiyet anlayışıyla şekillenmektedir (Sönmezoğlu, 1983, s. 117).

Meşruiyetin kaynaklarını açıklayabilmek için kullanılan bir başka sınıflandırma ise klasik meşruiyet teorileridir. Bunlardan ilki olan teokratik teorilerde meşruiyetin kaynağı Tanrı ve kutsal kaynaklarda aranmıştır. En eski zamanlardan yakın zamanlara kadar bu meşruluk temeli farklı anlamlar ve şekillerde devam etmiştir. Teokratik teoriler etkinliklerini 18. yüzyılın sonlarında kaybetmiştir. Yeni fikir akımlarıyla birlikte meşruluğun kaynağı Tanrı veya kutsal kaynaklarda değil toplumda aranması gerektiği görüşü benimsenmeye başlanmıştır (Kapani, 2007, s. 74-77). Rasyonalitenin etkisiyle meşruiyetin kaynağı olarak demokratik teoriler ortaya çıkmıştır. Bu görüşler egemenlik kavramını da şekillendirmiştir.

Toplum Sözleşmesi eserindeki düşünceleriyle Rousseau, demokratik meşruiyet kaynağı olarak milli egemenlik teorisini ortaya çıkmasını sağlamıştır. Rousseau siyasal toplumun temelini onu oluşturan insanlar arasında yapılmış bir sözleşmeye dayandırmaktadır. Toplum Sözleşmesi dediği bu sözleşme, insanlar ile topluluk arasında yapılan bir değişim akdidir (Kızılçelik, 2020, s. 430). Bu sözleşmeyle insanlar haklarını topluluğa devrederek 'genel iradeyi' ortaya çıkarmışlardır (Kapani, 2007, s. 77).

Rousseau, genel iradeyi veya toplumun genel iradesinin ortaya konulduğu yasalarla yönetilen toplumu meşruiyetin temel ilkesi olarak kabul etmektedir (Küçükalp, 2018a, s. 126). Diğer bir demokratik meşruiyet teorisi olan halk egemenliği teorisi ise milli egemenlik teorisindeki gibi manevi olarak değil somut olarak devleti oluşturan vatandaşlara verilmektedir (Kapani, 2007, s. 79). Böylelikle meşruiyetin kaynağının bir devletin tüm vatandaşlarına ait olması düşünceyle egemenlik kavramı ortaya çıkmıştır.

2.1.3.Kurucu İktidar ve Anayasal Düzen

Tarihsel süreçte anayasalar bir toplumdaki siyasal mücadelelerin sonucunda gelinen noktayı simgelemektedir. Anayasalar bir yönetim şeklinden diğerinin geçişi veya yeni bir devletin meydana gelişinin göstergesi olmaktadır. Yeni siyasal oluşumlar istikrar kazandıkça da varlığını sürdürmenin garantisi olarak anayasalar birer sembolik araç olarak kabul edilmektedir (Sönmezoğlu, 1983, s. 9). Anayasa bir devletin kurucu belgesi niteliğindedir.

Anayasa, bir devlet yapılanmasında siyasal iktidarın örgütlenmesi ve belirlenmesini içeren kuralları açıklamaktadır. Diğer taraftan da devletin siyasi rejim ve siyasi yapısını belirleyen kurallar bütününü ifade etmektedir. Bunların yanı sıra anayasalar, siyasal iktidarın yetkisinin sınırlarını çizen, bireylerin ve grupların temel hak ve özgürlüklerini belirleyen ve bunları güvence altına alan belgelerdir (Sönmezoğlu, 1983, s. 9). Modern devleti devlet yapan ana unsur olarak anayasalar kabul edilmektedir (Kızılçelik, 2017, s. 82).

Siyasal iktidarlara verdikleri kararlarla toplumun kaderini belirlemektedir. Bunu ise siyasal iktidarın en önemli unsurlarından biri olan yasa yapma yetkisiyle gerçekleştirmektedirler (Ateş D. , 2015, s. 81). Yasalar, siyasal iktidara sahip olanların verdiği emirlerdir, Hobbes'un da belirttiği gibi yasayı hakikat değil iktidar koymaktadır (Vergin, 2003, s. 106).

Egemen otorite, yasaları yapan ve bu yasaları uygulayan en yetkili siyasi örgütlenmeyi ifade etmektedir (Giddens, 2008, s. 365). Genel olarak yasa yapma

yetkisine anayasa çerçevesinde kurulu olan tüm siyasi iktidarlar sahip olabilmektedir. Ancak anayasayı yani kurucu yasaları belirleyen kurucu iktidarlardır.

Kurulu iktidar, meşruluğunu, yetkilerini ve yetkilerinin sınırlarını anayasadan almaktadır. Anayasanın üstünlüğü ilkesini benimsemiş siyasi rejimlerde siyasi iktidarlar en üstün otorite kabul edilmemektedir. Bu iktidarlar yetkilerini ancak anayasanın sınırları çerçevesinde kullanabilmektedirler. En üstün otoriteyi temsil eden iktidarlar ise anayasayı yapan kurucu iktidarlardır. Kurucu iktidar, devletin siyasi yapısına ve siyasi rejimine karar veren; temel hak ve özgürlükleri belirleyen tüm toplum için bağlayıcı normları koyan iktidarı ifade etmektedir. Devletin temel hukuk düzenini oluştururken kendisini sınırlayan pozitif hukuk kurallarına bağlı olması gerekmeyen kurucu iktidarlar teorik olarak bağımsız ve sınırsız bir iradeye sahip olarak kabul edilmektedir (Kapani, 2007, s. 67-68).

2.2.ŞİDDET

Arapça kökenli bir kelime olan şiddet TDK'ya göre; “1) bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik. 2) hız. 3) bir hareketten doğan güç: Rüzgârın şiddeti. 4) karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma. 5) kaba güç. 6) duygu veya davranışta aşırılık” (kelimeler.gen.tr, N.D.) anlamlarına gelmektedir. Şiddet kelimesinin İngilizce karşılığı olan ve İngilizceye de Fransızcadan geçen ‘violence’ kelimesinin Fransızca sözlük anlamı; “1) bir kişiye, güç veya baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak; 2)şiddet uygulama eylemi; 3) duyguların kabaca ifade edilmesine doğal eğilim; 4) bir şeyin karşı konulmaz gücü; 5) bir eylemin hoyrat yapısı” olarak ifade edilmektedir. Violence kelimesinin kökeni ise Latince; şiddet, sert veya acımasız kişilik; güç anlamına gelen ‘violentia’ dan gelmektedir (Michaud, 1991, s. 5).

Dünya sağlık örgütüne göre şiddet bir kişi, grup veya topluluğa karşı yaralama, öldürme, psikolojik zarar verme gibi olumsuz sonuçlara veya yoksunluğa sebep olabilecek şekilde fiziksel güç veya güç kullanıldığı eylem ya da eylem kullanma tehdididir. Tanımda fiziksel gücün yanı sıra güç kavramının kullanılmasıyla şiddet

kavramı; gücün zarar vermek için kasıtlı kullanıldığı her türlü eylemi içine alacak şekilde geniş kapsamlı olarak ifade edilmiştir. Bu tanımdan yola çıkarak fiziksel, cinsel, psikolojik istismar, tehdit, zorlama, yıldırma, ihmal, intihar gibi kötü niyetli tüm eylemler de şiddet olarak kabul edilmektedir (Wight, 2019, s. 178).

H. L. Nieburg (1963, s. 43) şiddeti, kişilere veya mallara yönelik doğrudan veya dolaylı olarak uygulanan yaralama ya da yok etme amacı içeren eylemler olarak tanımlamaktadır. H. D. Graham ve T. R. Gurr (1969) ise, şiddeti dar anlamıyla insan veya mala zarar verme amacıyla yapılan davranış olarak tanımlayarak bu kavramın göreceliğine vurgu yapmışlardır.

Şiddet tanımlamalarına baktığımızda; bir şeye karşı kasıtlı olarak kullanılan güç olgusu karşımıza çıkmaktadır. Bu güç bir kişinin bedensel bütünlüğüne, törel veya kültürel değerlerine, mallarına karşı doğrudan veya dolaylı şekilde zarar verme amacıyla uygulanan eylemleri göstermektedir (Michaud, 1991, s. 8).

Şiddet, bir kişiye zarar vererek davranışlarını etkileme amacıyla kullanılan güç olarak tanımlanabilir. Uygulanan güç sadece fiziksel değildir, psikolojik de olabilir. Bir kişiye karşı güç kullanımının şiddet olabilmesi için kişi istemediği bir eyleme maruz kalmakta ya da kalma korkusu yaşamaktadır.

2.2.1.Siyasal Şiddet

H.L. Nieburg (1970, s. 13) siyasal şiddeti; amacı, hedefleri, kurbanların seçimi, uygulama şekilleri ve yarattıkları etkiyle siyasal anlam taşıyan, toplumsal sistemi etkileyecek zarar verme amaçlı yıkıcı ve karıştırıcı eylemler olarak tanımlamaktadır.

Siyasal şiddeti, yasal ve meşru olmayan yollarla kullanılan siyasi amaçlı fiziksel güç kullanımı olarak ele alındığında ayrılıkçı hareketlerden, dinsel ve etnik çatışmalara, darbelerden iç savaşa ve terörizme kadar çeşitlilik göstermektedir. Temelinde yatan nedenler ne olursa olsun siyasal şiddetin amacı, siyasal erki işlevsiz duruma getirerek iktidarı ele geçirmektir (Keleş & Unsal, 1982, s. 1-2).

Temelinde göreceli yoksunluk duygusunun sebep olduğu siyasal şiddet, toplumun siyasi ve kültürel özelliklerine bağlı olarak her toplumda farklı gelişmektedir. Siyasal şiddetin ortaya çıkışı, toplumlarda normatif ve araçsal şiddetin meşru gerekçelere dayandırılmasıyla kolaylaşmaktadır. Siyasal şiddeti kolaylaştırıcı etkenlerin başında toplumda şiddeti meşrulaştırıcı bir ideolojinin yayılması veya şiddetin araçsal olarak kullanımını haklı ve gerekli gören bir ortamın oluşması durumu gelmektedir. Diğer önemli unsurlar ise iletişim araçları ve medyanın rolü olarak görülmektedir (Sommier, 2012). Barışçıl yöntemlerle dile getirilen düşünce ve isteklere önem vermeyen kitle iletişim araçları ve medya, şiddet kullanımı söz konusu olduğunda tavır değiştirmektedir. Bu durum da şiddeti, özendirici bir ifade etme yöntemi haline getirmektedir (Kışlalı, 1995, s. 30). Siyasal şiddeti tetikleyici unsurların başında ise en çok radikalleştirici etkiye sahip baskının olduğu görülmektedir (Sommier, 2012, s. 56).

Siyasal bilimci F.R. von der Menden, şiddet eylemlerine katılımları, eylemlerin nedenlerini ve amaçlarını araştırarak şiddet eylemlerini 6 gruba ayırarak kategorize etmektedir. Bunlardan ilki ülke kültüründe var olan; etnik, ırksal, dinsel veya bölgesel farklılıkların sebep olduğu gerginlikler ve uzun süredir toplumda devam eden çıkar çatışmalarının sebep olduğu şiddet türüdür. İkincisi devrimci ve karşı-devrimci hareketlerin olduğu şiddet türüdür. Üçüncüsü ise, askeri darbelerin neden olduğu şiddet türüdür. Öğrencilerin şiddet eylemleri dördüncü, ayrılıkçı şiddet eylemleri beşinci ve son olarak seçim dönemlerinde ortaya çıkan şiddet eylemleri ise altıncı grupta yer almaktadır (aktaran Keleş & Unsal, 1982, s. 2).

Devlet gücünü sağlama, ele geçirme, etkileme gibi amaçlarla girişilen siyasi mücadelelerde yapılan tüm şiddet davranışları siyasal şiddet olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda siyasal şiddet, aşağıdan yukarıya yani siyasal iktidara yönelik olabildiği gibi yukarıdan aşağı siyasal iktidar eliyle de uygulanabilmektedir (Bahar, 2009, s. 240).

İktidara karşı veya aşağıdan şiddet; iktidarın yeniden örgütlenmesi amacıyla meydana gelen siyasal şiddet türüdür. Bu şiddet türünden, ayaklanmalar, ihtilaller, devrim ve darbelerin yanı sıra terörizm anlaşılmaktadır. Karşıt fikir, tasarı ve çıkarlara sahip taraflardan birinin merkezi iktidarı elinde bulundurması ve diğer tarafın da devlet

örgütlenmesi, siyasal iktidarla ilgili farklı tasarımlara sahip olduğu bir toplumda ortaya çıkan siyasal şiddettir (Michaud, 1991, s. 20).

İktidar şiddeti veya yukarıdan şiddet ise; Siyasal iktidarı oluşturma, koruma veya işletme amacıyla başvurulmuş şiddet türüdür (Michaud, 1991, s. 23). Siyasal iktidarların uyguladığı şiddet toplumda daha fazla şiddete sebep olmaktadır. Siyasal iktidara karşı şiddet kullanıldığında da siyasal iktidar tarafından şiddet kullanımını kaçınılmaz olmaktadır. Siyasal iktidarın ötesinde rejime karşı yönlendirilen şiddet ise tehdidin büyüklüğüne göre şiddet ve baskı rejiminin ortaya çıkmasına neden olabilmektedirler (Kışlalı, 1995, s. 30).

2.2.2.Siyasi Otorite ve Siyasal Şiddet

Siyasal ilişkilerin temeli hakimiyet kurma ilişkisidir, bu nedenle şiddetten bağımsız bir siyasi rejim düşünülemez. Siyasi rejimler, uygulamalarındaki şiddeti meşrulaştırmak için ideolojileriyle bunun gerekliliğini savunmaktadırlar. Her siyasi ideolojinin şiddeti meşrulaştırma şekli farklı olsa da gerekli durumlarda bunun haklı bir tutum olarak kabul etmektedirler. Şiddetin gerekliliğini açıkça söyleyen faşizm, siyasi rejimin şiddetten bağımsız olamayacağını, siyasetin doğasında şiddetin var olduğu görüşüne dayandırmaktadır. Faşizme göre insan doğuştan kötü, bencil ve vahşidir. Bu nedenle doğuştan iyi ve üstün yaratılmış seçkin bir azınlık tarafından iyiye ve doğruya yönlendirilmelidir ve gerekirse bunun için şiddet kullanılmalıdır. Faşizm için devletin uyguladığı baskı ve şiddet vazgeçilmez kabul edilmektedir. Solcu ideolojiler ise insanın doğasının iyi olduğunu ancak insanların toplumsal düzen nedeniyle birbirini sömürdüğünü bu nedenle de şiddetin insana değil kötü olan toplumsal düzene karşı uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Sol ideolojiler, şiddet kullanımını, insanın toplumsal kötülüklerden kurtulana kadar sürekli değil geçici bir süreç olarak kabul etmektedirler. Egemen şiddetinin olmadığı toplumsal bir yapı tasarımı olarak komünist yapıyı amaçlayan sosyalistler de bu ideal topluma ulaşmak için siyasal şiddetin (devrim) gerekli olduğunu savunmaktadırlar. Sol ideolojiler gibi insanın doğasının iyi olduğunu kabul eden liberalizm, genel ve sürekli bir baskı şeklindeki şiddete karşıdır. Ancak

devletin; topluma uymayan, diğ er insanlara zarar veren bireylere karşı toplumu koruma yükümlülüğ ü vardır. Bu nedenle devletin tamamen ş iddet kullanımından vazgeçemeyeceğ ini kabul etmektedirler. Liberalizm; hukuk devleti, sınırlı iktidar, serbest piyasa gibi kavramlarla hak ve özgürlükleri vurgulayarak egemen ş iddetini ustaca gizlemektedir. Siyasi ideolojilerde yöntem ve uygulama yoğunluğ u farklı olsa da siyasal ş iddet kendini göstermektedir (Küçükalp, 2018b, s. 86; Kış lalı, 1995, s. 31-32).

Devletin amacı ş iddeti tamamen ortadan kaldırmak değ ildir, ş iddetin kontrolünü elinde tutarak toplumdaki bireylerin birbirine ve devlete karşı ş iddet kullanımını önlemektir. Devlet, ş iddet kullanma tekeline sahiptir ve ş iddet olanaklarını kaybederse otoritesini ve etkisini de kaybedeceğ i kabul edilmektedir (Kış lalı, 1995, s. 27).

Günümüzde devletler, kendi sınırlarında toplumun ve kendi güvenliğini sağ lamak için ş iddet kullanma meş ruuiyetine sahip olmasının yanı sıra uluslararası sistemde de bu meş ruiyete sahip olarak kabul edilmektedir. Uluslararası sistemde mücadele ilişkilerinin bir uzantısı olan ş iddet; bir tarafın iradesini diğ er tarafa kabul ettirmede kullandığı en etkili yöntemdir. Devletler arası güç mücadelelerinde siyasal ş iddet kullanımı, siyasal bir eylem olan savaşla kendini göstermektedir (Dedeoğ lu, 2014, s. 134-135). Savaş, devletler arasında meydana gelen silahlı çatış mayı ifade etmektedir. Geleneksel savaşlar devletler arasında yapılmaktayken, modern savaşların çoğ u gerilla grupların veya direniş çi hareketlerin dahil olduğu iç savaşlar şeklinde olmaktadır (Heywood, 2018, s. 255).

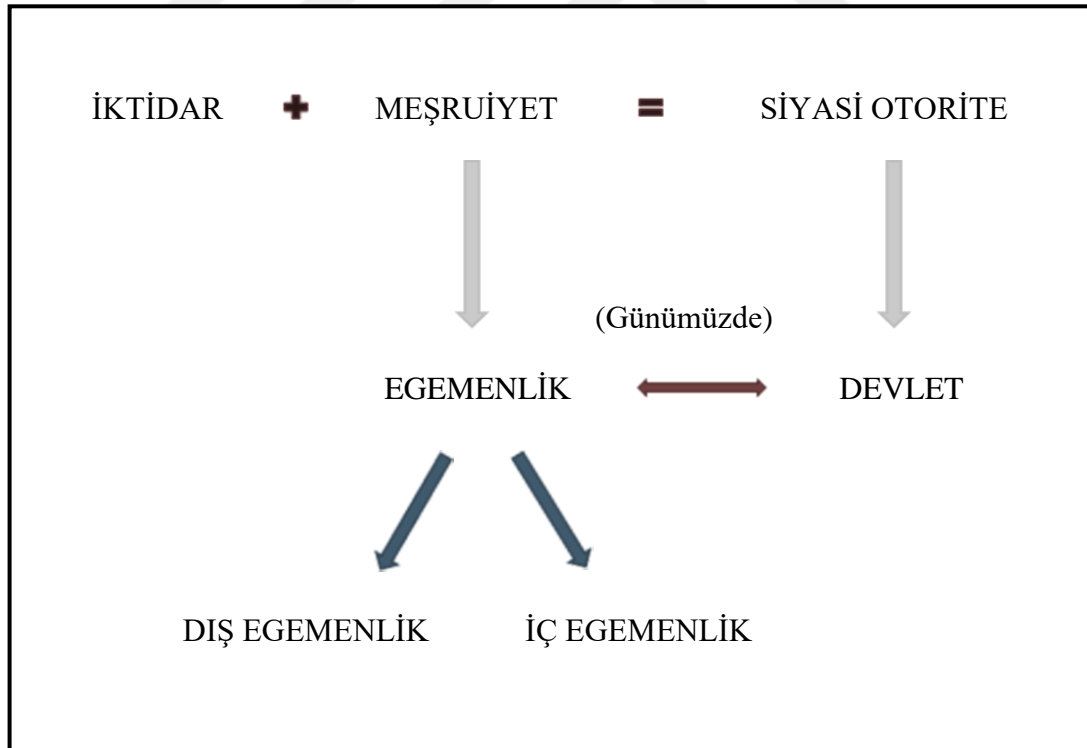
2.3.ANALİZ MODELİ

Terörizm, hukuka aykırı şekilde ş iddet kullanımıyla siyasi birtakım istekleri gerçekleştirme ç abasıdır. Terörizmin en önemli unsuru **siyasi** olmasıdır. İster ulusal isterse uluslararası düzeyde olsun terörizm siyasi otoritelere karşı verilen mücadeleyi anlatmaktadır. Terörizmi açıklarken üzerinde durulması gereken bu siyasi otoriteye karşı olma durumu, terörizmin tanımlanması/belirlenmesi için bir yol haritası da olmaktadır. Bunun içinde terörizmin hedefi olan siyasi otorite ve günümüzdeki hali olarak devlet olguları açıklanmalıdır (Ş ekil 1).

İktidar yönetme gücünü elinde bulundurmaya ifade ederken, otorite ise bu yönetme gücünün meşru kaynağının olması durumudur. Meşruyetin kaynağı her toplumda değişebilir. Yönetilenlerin, iktidarın yönetim hakkı olduğuna ikna olması meşruyet için yeterlidir. Böylece iktidarlar sadece şiddet kullanımı ile değil yönetilenlerin rızasıyla bu güce sahip olmaktadır. Meşruyetini sağlayan iktidarlar, siyasi otorite olarak kabul edilmektedir.

Günümüzde devletler siyasi otoritelere karşılık gelmekteyken, egemenlik kavramı da modern meşruyet olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Egemenlik hem bağımsızlığı hem de iktidarların meşruyetini açıklayan bir kavram olarak devletin üç ana unsurundan biridir. Egemenlik ve modern anlamda devlet, tarihsel süreçte birlikte gelişen ve günümüzde iç içe geçmiş kavramlardır.

Şekil 1: Siyasal Örgütlenme

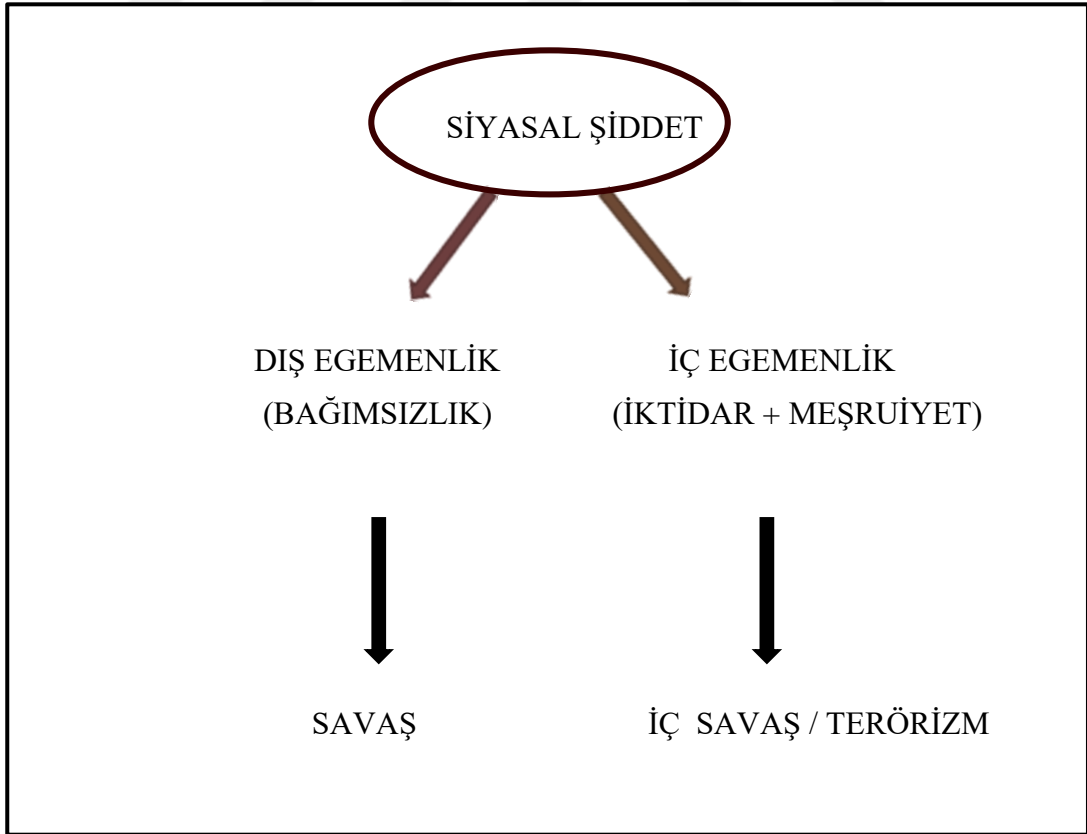
Siyasal şiddet türlerinden biri olan terörizmi açıklayabilmek için şiddet unsuru irdelenmelidir. Şiddet, bir kişiye zarar vererek istemediği davranışlara yönlendirme amacıyla güç kullanımınıdır. Siyasal şiddet ise şiddetin, siyasi hedeflere ulaşabilme

amacıyla kullanılmasıdır. Siyasal şiddetin farklı türleri mevcuttur ve bazıları hukuka uygunken bazıları da illegal kabul edilmektedir.

Savaş ve iç savaş siyasal şiddetin türlerindedir. Şekil 2’de görüldüğü üzere devletlerin dış egemenliklerine yani bağımsızlıklarına yönelen siyasal şiddet **savaş** olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir devletin iç egemenliğine yönelik ortaya çıkan siyasal şiddet türleri ise farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bir devlette iktidar ve/ya meşruiyet sorunu yani iç egemenliğiyle ilgili sorun varsa toplumda çıkan şiddet **iç savaş** şeklindedir.

Terörizm ise iç egemenliğe yönelen, meşruiyet sorunu yaratma amacıyla girişilen şiddettir. İç savaşta meşruiyet sorunu yaşanırken terörizmde meşruluk sorunu olmayan bir siyasi otoriteye yöneltilen şiddet vardır. Terörizmin, amacını gerçekleştirme yolunda yapacağı ilk iş siyasi otoritenin meşruiyetini sarsmaktır, böylece istediği siyasi değişimi sağlayabilir.

Şekil 2: Siyasal Şiddet

Terörizm siyasi otoriteye yönelen şiddet türü olmasının yanı sıra başka önemli unsurlara da sahiptir. Terör örgütlerinin asıl hedefi siyasi otoriteler olmakla birlikte şiddete doğrudan maruz kalanlar çoğunlukla sivil halktır. Terörizm halkı korkutarak ve güvenlik endişesi yaratarak asıl hedefine ulaşmaya çalışır. Bunun içinde birleştirici bir etkiye sahip olan ideoloji ve bu ideoloji çevresinde toplanan elemanlara yani örgütlenmeye ihtiyacı vardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN TERÖR ÖRGÜTLERİ

Uluslararası terörizmin kavramsallaştırmasında birbirine yakın tanımlamalar yapılırken siyasal otoriteye yönelik şiddet temelli strateji benimseyen oluşumların terör örgütü kabul edilmesinde teoride ve pratikte neredeyse hiç mutabakat yoktur. Türkiye farklı uluslararası terör örgütleriyle mücadele eden bir ülkedir ve bu nedenle çalışmaya zengin bir veri sunmaktadır. Bu bölümde Türkiye’de faaliyet gösteren DHKP-C, PKK, İŞİD VE FETÖ terör örgütleri üzerinden uluslararası terörizm ve terör örgütlerinin değerlendirilmesi yapılacaktır.

3.1.Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C)

Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi’nin (THKP-C) devamı olma iddiasıyla kurulan Devrimci Yol (Dev-Yol) hareketinde fikir ayrılıkları nedeniyle bölünmeler yaşanmıştır. Dev-Yol’dan ayrılan Dursun Karataş tarafından 1978 yılında Devrimci Sol (Dev-Sol) adıyla yeni bir örgüt kurulmuştur. Örgüt, 1994 yılında gerçekleştirdiği kongre sonrası adını Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP-C) olarak değiştirmiştir ve eski Adalet Bakanı Mehmet Topaç’a yaptıkları suikastle örgütün kuruluşunu duyurmuşlardır. Örgütün amacı, Türkiye’de mevcut anayasal düzeni silahlı ayaklanmayla yıkarak yerine Marksist- Leninist ilkelere dayalı bir komünist düzen kurmaktır. Örgüt ‘parti’ ve ‘cephe’ olarak iki organ şeklinde yapılanmıştır. Örgütün parti kısmı DHKP, siyasal faaliyetler, propaganda eylemleri, cephe örgütlenmesinin kurulması, sevk ve idaresinden sorumludur. Cephe kısmı olan DHKC ise askeri faaliyetlerden ve silahlı eylemlerden sorumludur. Parti siyasi bir yapı olarak hareket etmektedir. Parti önderliğinde savaştan cephe, silahlı-silahsız illegal mücadeleyi yapan örgütlenmedir. Cephe, partinin yönetimi ve denetiminde mevcut rejimi yıkmaya yönelik faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Örgüt, iktidarın niteliğinin seçimle değiştirilmesinin mümkün olmadığını bu nedenle iktidarın yıkılmasının ancak kitlelerin başlatacağı silahlı savaşla

mümkün olduğunu ifade etmektedir. Bunun için de silahlı propaganda eylemlerinin ve şehir gerillası mücadelesinin gerekliliğini savunan örgüt şehirlerde hücre evi yapılanmasıyla oluşturulan silahlı propaganda birlikleriyle eylemler düzenlemektedir (T.C. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 2016). Örgütün terör eylemlerinde kullandığı yöntemler, suikast, bombalı-silahlı saldırılar ve intihar saldırılarıdır. DHKP-C, birçok Avrupa ülkesinde kültür merkezi, dernek ve medya organları aracılığıyla propaganda yapmanın yanı sıra finansal gelir elde etme ve eleman temini için faaliyetlerini sürdürmektedir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, N.D.a).

DHKP-C Yargıtay 9. Dairesi tarafından 1996 yılında silahlı terör örgütü olarak kabul edilmiştir (Yargıtay 9. Dairesi, 1996). Örgüt, ayrıca ABD (U.S. Department of State, N.D.) , AB'nin (EU Council Decision, 2011) terör örgütleri listesinde yer almaktadır.

3.2.Kürdistan İşçi Partisi (PKK)

Kürdistan Halklar Topluluğu (KCK)/ Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terör örgütü; 27-28 Kasım 1978 tarihinde Diyarbakır'da yapılan 1. Kongre Toplantısıyla kurulmuştur. Örgüt dönemin şartlarına göre ideolojisinde, stratejisinde, eylem metotlarında ve yapılanma biçiminde bazı değişikliklere gitmiştir. 2002'de KADEK, 2003'te KONGRA/GEL, 2005'te KKK olarak isim değişikliği yapan örgüt son olarak Mayıs 2007'de KCK olarak ismini almıştır. Örgütün amacı; Türkiye, Suriye, İran ve Irak'ın belli kısımlarını içerisine alan bir bölgede Marksist-Leninist ilkelere dayalı bağımsız bir Kürdistan devleti kurmaktır. Bu doğrultuda KCK çatı örgütlenme modeli şeklinde yapılan örgüt, KCK/PKK olarak Türkiye'de, Kürdistan Özgür Yaşam Partisi (PJAK) adıyla İran'da, Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi (PÇDK) adıyla Irak'ta ve Demokratik Birlik Partisi (PYD) adıyla da Suriye'de faaliyet göstermektedir (T.C. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, 2019).

Örgütün kurulduğu yıllarda siyasi konjonktüre uygun olarak ideolojisini Marksist-Leninist temele dayandırması kabul görmesini kolaylaştırmıştır (Özcan, 1999). 1990'lı

yıllarda Sosyalizmin çöküşüyle birlikte ise örgütün ideolojik söylemleri de değişmiştir ve Kürtçü söylemler ağırlık kazanmıştır. 1999 yılında örgüt lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanmasıyla beraber örgüt tarafından demokrasi kavramına dayanan söylemler geliştirilmiştir (T.C. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, 2019). Örgüt ideolojisinde değişiklikler yaparak döneme ve şartlara uyum sağlayarak varlığını devam ettirmeye çabalarken her zaman bağımsız Kürdistan devleti kurma amacına uygun stratejilerle hareket etmiştir. Amacına ulaşma yolunda kurulduğu günden bugüne kullandığı en etkili yöntem ise propaganda olmuştur. Örgüt hem siyasi alanda hem de silahlı terör eylemlerinde oluşturmak istediği propagandayı basın yayın aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmıştır. Örgüt içi iletişim, bilgi aktarımı, kitleleri örgütleme, ulusal ve uluslararası kamuoyuna yönelik algı oluşturma amacıyla basın-yayın araçları örgüt tarafından aktif şekilde kullanılmaktadır. Operasyonlar sonucu ele geçirilen örgüte ait belgelerde, basının çok etkili bir müdahale aracı olarak görüldüğü ajitasyon ve propagandanın bu yolla yapıldığı ve bu yolla örgütün nitelik ve nicelik olarak gelişmeyi hedeflediği anlaşılmıştır (T.C. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 2017; T.C. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 2016).

PKK kuruluşundan itibaren uzun süreli halk savaşı yöntemini benimsemiştir. Bu nedenle mücadele şeklinin temelini gerilla tarzı savaş olarak açıklamıştır (Özcan, 1999). Benimsediği bu yöntemle on binlerce insanın hayatını kaybetmesine neden olan örgüt; sivil, asker, çocuk, kadın ayırımı gözetmeksizin terör eylemleri yapmaktadır. Örgüt; suikast, pusu, adam kaçırmaya, örgütle iş birliği yapamayan sivilleri infaz etme ve şehir merkezlerinde bombalı intihar saldırıları gibi yöntemleri kullanmakta ve ülkenin ekonomik altyapısını, eğitim, sağlık, turizm, kamu ve özel sektörlerini hedef almaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, N.D.b).

PKK'nın finansmanını sağlamak için haraç, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı ve örgütlü suç eylemlerinde buldukları bağımsız uluslararası kuruluşlarca raporlanmıştır. PKK'nın bağlantılı olduğu kişi, şirket ve kuruluşların yanı sıra suç örgütlerinden de gelir elde ettiği Europol tarafından yıllık olarak hazırlanan Terörizm Durum ve Eğilim (TESAT) raporlarında teyit edilmiştir. 2009 yılında ABD Hazine Bakanlığı Yabancı Varlıkların Kontrolü Ofisi tarafından örgütün üst düzey yöneticilerinden Murat Karayılan, Ali Rıza Altun ve Zübeyir Aydar 'önemli yabancı uyuşturucu kaçakçıları'

olarak, 2011 yılında da örgütün kurucularından Cemil Bayık ve Duran Kalkan ile birlikte bazı diğer üst düzey üyelerini, Yabancı Uyuşturucu Çetelerini Belirleme Yasası çerçevesinde ‘özel olarak belirlenmiş uyuşturucu kaçakçıları’ olarak ilan edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, N.D.b).

PKK terör örgütü, ABD (U.S. Department of State, N.D.), AB, Avrupa ülkelerinin çoğu, Kanada ve Avustralya gibi birçok ülkenin terör örgütleri listesinde yer almaktadır. NATO’nun çeşitli belgelerinde ve açıklamalarında da terör örgütü şeklinde anılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, N.D.b).

1979’dan 1998’e kadar Suriye’nin kuzeyini üs olarak kullanan KCK/PKK, bu bölgede toplumsal taban oluşturmuştur. 1998 yılında Türkiye ve Suriye arasında yapılan Adana Mutabakatı’yla terör örgütü elebaşı Abdullah Öcalan’ın yakalanması ve Suriye’nin PKK’ya verdiği desteğinin kesilmesiyle bölgedeki örgüt etkinliği azalmıştır. Yakalandıktan sonra da avukatları aracılığıyla talimatlar veren Öcalan, örgütün Suriye’de örgütlenmesi gerektiğini belirtmiştir. PYD, 2003’te KCK/PKK yapısının Suriye kolu olarak kurulmuştur. İki örgüt de örgütsel ve askeri yapı, mali kaynaklar, strateji, propaganda araçları, eğitim kampları ve aynı lider kadrosunu paylaşmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, N.D.b). 2011 yılı sonrasında Suriye’de yaşanan iç savaş koşulları nedeniyle oluşan otorite boşluğu PKK’ya geniş hareket alanı sağlamıştır. Böylece PKK’nın Suriye kolu olan PYD’nin silahlı kanadı olarak Halk Savunma Birlikleri (YPG) kurulmuştur. Suriye’deki istikrarsızlıktan yararlanan PYD/YPG, bölgede etkinliğini arttıran IŞİD’le mücadele iddiası üzerinden kontrolündeki alanlarda özerk yapı kurma faaliyetlerine girişmiştir. PYD/YPG’nin KCK/PKK’nın Suriye yapılanması olduğuna dair İngiltere ve İspanya gibi bazı Avrupa ülkelerinin yargı organlarınca kabul edilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2017a).

3.3. Irak Şam İslam Devleti (IŞİD)

IŞİD ilk olarak 1999’da Ebu Musab El-Zerkavi tarafından Tevhid ve Cihad adıyla Afganistan’da kurulmuştur. Örgüt, 2001 yılında Irak’ın kuzeyine gelerek 2004’ten

itibaren Irak El-Kaidesi adını kullanmaya başlamıştır. 2006 yılında İslam Devleti'nin kurulduğunu ilan etmiştir ve adını Irak İslam Devleti (İİD) olarak değiştirmiştir. 2010 yılında örgüt liderinin öldürülmesi sonucu Ebubekir El-Bağdadi örgütün başına geçmiştir. Baas Partisi'nin eski üyelerinin katılımıyla güçlenen İİD, 2011'de ABD'nin Irak'tan çekilmesiyle nüfuz alanını genişletmiştir. Örgüt, 2013 yılında Arap Baharı sürecinin etkisiyle oluşan otorite boşluğundan faydalanarak Suriye'nin Rakka şehrini ele geçirmiştir ve adını Irak Şam İslam Devleti olarak değiştirmiştir. 2014 yılında Irak'ın en büyük ikinci kenti Musul'u ele geçiren örgüt hilafetin geri geldiğini ve halifenin Ebubekir El-Bağdadi olduğunu iddia etmiştir. Örgütün devletleşme ve hilafet kararları El-Kaide terör örgütü tarafından tanınmamıştır ve IŞİD ile bağlantı koparılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2017b; Chaliand, 2016).

IŞİD'in köklerinin El- Kaide'ye dayanmasına rağmen birçok yönden farklı bir yapılanmaya sahiptir. El-Kaide, devletleri istikrarsızlaştırma amacıyla hareket ederken IŞİD, yeni bir devlet kurmaya çalışmaktadır (Chaliand, 2016). Devlet kurma fikriyle ortaya çıkan IŞİD profesyonel bir orduya sahiptir ve kendi parasını basmaktadır. IŞİD'in en önemli özelliği ise diğer devletlere bağımlı olmadan savaştığı paraya sahip olmasıdır. Örgütün ele geçirdiği yüklü miktarlarda dolar ve külçe altınlar olduğu bilinmektedir. Sadece Musul Savaşı'nın ganimetinin 300 milyon avrodan fazla olduğu tahmin edilmektedir (Luizard, 2016). Ayrıca ele geçirdiği petrol kuyularından yaptığı satışlarla sürekli gelir elde etmektedir. BM Genel Sekreteri Antonio Guterres, 'IŞİD Tehdidi' adlı raporunda *“örgütün hem kendi ihtiyaçları hem de yerel pazara satış için petrol çıkardığı”* açıklamıştır (BM: IŞİD'in Mali Rezervleri Azaldı Fakat Tükenmedi, 2018).

Irak ordusundan kalan Amerikan askeri teçhizatlarının ele geçirilmesi ve Saddam Hüseyin'in ordusundaki subayların örgüte katılımıyla savaşçılara eğitim verilmesi IŞİD'in güçlü bir askeri yapıya sahip olmasını sağlamıştır. IŞİD hem teçhizat hem de personel eğitimi konusunda kalifiye, şehit olma arzusuna sahip motivasyonu yüksek bir orduya sahiptir. Askeriyenin yanı sıra sivil ve idari alanlarda da profesyonelleşme devlet kurma sürecinin bir parçasıdır. (Luizard, 2016).

IŞİD, medyatik organları -özellikle de iletişim birimi olan Al-Furgan adındaki internet sitesini- etkili şekilde kullanmaktadır. Bu internet sitesi üzerinden 'düşmanların'

ve ‘suçluların’ kafalarının kesildiği, taşlanarak öldürüldüğü dehşet verici infazların gösterilmektedir. Bunun yanı sıra kutsal mekanlar ile ibadet yerlerinin yerle bir edildiği saldırı görüntüleri de yayınlanmaktadır (Luizard, 2016).

IŞİD eylemleriyle bireysel ve kitlesel psikolojiyi etki altına almayı amaçlarken aynı zamanda propagandasını da yapmaktadır. İnsanlar üzerinde dehşet ve korku uyandırma amacıyla yapılan eylemler kaydedilerek medyada yayınlanmaktadır. Böylece hakimiyeti altındaki insanlara ve ‘düşmanlara’ mesaj verilirken aynı zamanda dini radikalleşmeye açık insanların örgüte katılımını teşvik edilmektedir. IŞİD’in eylem stratejisi, geniş bir coğrafi bölgeyi ele geçirme amacıyla yayılmacı anlayış üzerine kuruludur. Bunun için çok çeşitli saldırı ve şiddet eylemlerini içerisinde barındıran düzensiz bir savaş stratejisiyle mücadele etmektedir. Terör eylemleri de bu stratejinin temelini oluşturmaktadır. Örgütün hakimiyet alanı ile bu alanın dışındaki eylemleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Örgüt etki alanı içerisinde kurbanları yakma, kafalarını kesme, yüksekten atma gibi acımasız infaz yöntemlerini kullanmaktadır. Bu eylemlerin kurbanları İslam Devleti kanunlarına karşı gelen ‘kafirler’, ‘esirler’, ‘ajanlar’ ve ‘mürtetlerden’ oluşmaktadır. Örgütün etki alanı dışındaki topraklarda uygulanan eylemler silahlı-bombalı saldırılar veya intihar eylemleridir. IŞİD üyeleri bu yöntemlerle dünyanın birçok yerinde masum insanları ve güvenlik güçlerini hedef almıştır. Bu saldırıların bir bölümü de ‘yalnız kurt’ eylemleri olarak adlandırılan örgüt sempatanları tarafından gerçekleştirilen eylemlerdir. Yalnız kurt saldırıları, 2014 yılında IŞİD’in eski sözcüsü Ebu Muhammed El-Adnani tarafından *“kimseden izin almalarına gerek olmadığı ve en küçük saldırının bile kabul göreceği”* ifade edilerek teşvik edilmiştir. Bu saldırılarda istenen en önemli unsur saldırganların kamuya açık alanda örgüte bağlılık yemini etmesidir (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2017b).

IŞİD terör örgütü Türkiye’de 10 canlı bomba, 1 bombalı saldırı, 3 silahlı saldırı olmak üzere 14 önemli terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Saldırıların sonucunda 10 polis, 1 asker ve 293 sivil hayatını kaybetmiş, 62 polis, 7 asker ve 1269 sivil de yaralanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, 2017b). Türkiye 30/09/2013 tarih ve 5428 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’yla IŞİD’i terör örgütü olarak kabul etmiştir (Resmi Gazete, 2013).

AB (EU Council Regulation, 2022), ABD (U.S. Department of State, N.D.) ve BM (United Nations Security Council, 2022) tarafından terör örgütü olarak kabul edilmiştir.

3.4.Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ)

Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ), emekli vaiz Fethullah Gülen'in liderliğinde örgütlenen silahlı bir terör örgütüdür. Örgüt, Türkiye Cumhuriyeti'nin anayasal düzenini bozarak Gülen'in ruhani lider olacağı bir rejim kurmayı amaçlamaktadır. Eğitim, medya, STK ve ticari faaliyetlerinin yanı sıra devlet kurumlarına sızan FETÖ'nün yurtdışında yapılanma faaliyetleri de bulunmaktadır. FETÖ ve Paralel Devlet Yapılanması (PDY) lideri olmakla suçlanan Gülen, 28 Ekim 2015 tarihinden itibaren T.C. İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan en çok aranan teröristler listesinin kırmızı kategorisinde yer almaktadır (Cumhurbaşkanlığı Yayınları, 2016).

1970'li yıllardan itibaren faaliyetlerine başlayan FETÖ; cemaat oligarşisine dayalı totaliter bir devlet düzeni kurmayı amaçlamıştır. FETÖ üyeleri Gülen'i mehdi olarak kabul etmekte ve talimatlarını sorgusuzca yerine getirmeleri gerektiğine inanmaktadırlar. Örgüt üyeleri, örgütün en önemli stratejisi 'olduğundan farklı görünmek anlamına gelen takiye kavramıyla hareket etmişlerdir. Bu bağlamda üyeler, örgütün 'dini' yapısından çok farklı yaşam tarzları sürerek kimliklerini gizlemeye çalışmışlardır (Cumhurbaşkanlığı Yayınları, 2016). Örgüt öncelikle çocuk ve gençler üzerine yoğunlaşmış, Gülen'in kitapları ve vaazlarıyla yetiştirilen kişiler örgütün alt yapısı oluşturmuştur. 1990'ların başından itibaren de dünya genelinde faaliyet göstermeye başlayarak 170 ülkeye yayılmıştır. Eğitim, sağlık ve ticari faaliyetlerini yurtdışında da sürdüren örgüt; finansal ve örgütsel alt yapısını oluşturarak uluslararası alanda da görünür hale gelmiştir (Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, N.D.).

Örgütün yapısı diğer terör örgütlerinden çok daha sıkı bir hiyerarşiğe sahiptir. Buna göre örgüt; Türk Silahlı Kuvvetleri, emniyet, yargı ve eğitim kurumlarında kendine has hiyerarşik yapısıyla illegal olarak kadrolaşma faaliyetlerinde bulunmuştur. Hücre tipi

yapılanmasında en fazla beş üyenin olduğu ve kod ad kullanan örgüt, klasik terör örgütlerinden farklı olarak simbiyotik şekilde devlet kurumlarına yerleşmiştir. FETÖ devlet yapısıyla uyumlu, legal görünümlü örgütlenmesiyle gizliliğini sürdürmeye çalışmıştır. Türkiye’de 17 üniversite ile 1350’ye yakın özel okul, yurt ve dershaneye sahip olduğu tespit edilen örgütün en önemli insan kaynağı, kendisine ait olan eğitim kurumlarında yetiştirdiği öğrencilerdir. Kriterlerine uygun öğrenciler seçilerek Gülen’in kasetleri izletilmiş ve kitapları okutulmuştur. Bu şekilde öğrenciler, beyin yıkama yöntemiyle örgüte kazandırılmıştır. Küçük yaşlardan itibaren yetiştirdiği öğrencilerin meslek seçimlerini de belirleyerek devlet kurumları içerisinde yapılanmasını gerçekleştirmiştir. Örgüt, çalarak ele geçirdiği sınav soruları sayesinde öğrencilerini başta askeriye, adliye, emniyet ve istihbarat gibi kurumlara yerleştirmiştir. Örgüt, başta özel eğitim kurumları olmak üzere bankacılık, medya, sağlık, enerji, lojistik, gıda, turizm vb. birçok farklı sektörde 9000’e yakın şirket kurmuştur. Bu şirketler aracılığıyla faaliyetlerini finanse ederken ‘yasal’ görünürlüğünü ve etkisini arttırmıştır. Örgüt kurduğu şirketlere, kamuya yerleştirdiği elemanları aracılığıyla ihaleler kazandırmıştır ve böylece gelirlerini arttırmıştır. Bunun yanı sıra örgütün finansal gelirlerinin önemli bir kısmını ise; örgüt üyesi olan ve örgüte sempati duyan iş insanlarından bağış adı altında toplanan ‘himmet paraları’ oluşturmuştur. Örgütün kurduğu sendika, vakıf, dernek ve medya kuruluşlarıyla kamuoyunda meşru bir görünüm kazanmak ve toplumda geniş katmanlara ulaşmayı amaçlamıştır. Bu kurumlar aracılığıyla etkinliğini arttırırken aynı zamanda toplum tarafından sempati kazanmasına neden olmuştur. FETÖ kamuoyunu yönlendirme ve algı oluşturma amacıyla çok sayıda televizyon, gazete, dergi, radyo ve internet sitesiyle faaliyet göstermiştir (T.C. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, 2017)

Örgüt casusluk faaliyetleriyle devletin en üst makamlarındaki yetkilileri ve kurumları dinleyerek ve takip ettirerek devlet sırrı niteliğindeki bilgilere ulaşmıştır. Ayrıca engel gördüğü kişilerin görevlerinin sonlandırılması amacıyla sahte deliller üretmiştir. Hukuku bir silah olarak kullanan örgüt, hedef seçilen askeri personel, emniyet mensupları ve bürokratların terfilerine engel olma ve görevden ayrılmalarını sağlamak için disiplin soruşturmaları ve davalar açılmasını sağlamıştır (Anayasa Mahkemesi, 2017). Anayasa mahkemesi, FETÖ üyeleri tarafından yürütülen soruşturma ve davalarda

sahte belge ve delil üretildiği ve yasadışı işlemler yapıldığı tespit edilerek ihlal kararları vermiştir (T.C. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi, 2018).

FETÖ'nün kırk yıldır Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içerisine sızma faaliyetleri sürdürdüğü üst düzey yetkililer tarafından birçok defa raporlanmıştır. 2014 yılında bir terör örgütü olarak tanınan FETÖ ile mücadele ulusal güvenlik stratejisi olarak belirlenmiştir. TSK içerisinde yapılan FETÖ'nün tasfiye edilmesi için bir strateji geliştirilmeye başlanmıştır ve Ağustos 2016'da gerçekleşecek Yüksek Askerî Şûra ile FETÖ'cü askerlerin tasfiye edilmesi beklenmekteydi. Darbenin zamanlaması ve motivasyonu da bu duruma bağlanmaktadır (Cumhurbaşkanlığı Yayınları, 2016). Darbe girişiminde; 8.000'den fazla askeri personel, 35 savaş uçağı, 37 helikopter, 74 tank, 246 zırhlı araç ve 4.000'e yakın silah kullanan örgüt tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT), Ankara Emniyet Müdürlüğü, Emniyet Müdürlüğü Özel Harekât Merkezi, İstanbul Boğaziçi Köprüsü ve stratejik bazı kamu binaları tahrip edilmiştir. Darbeye direnen 250 kişi öldürülmüş, 2193 kişi de ağır yaralanmıştır (Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, 2016).

Darbeye katılan Fatih Celaleddin Sağır, Levent Türkkkan, Erdal Karlıdağ, Zekeriya Kuzu, kendilerinin ve diğer darbeye katılan askerlerin FETÖ mensubu olduklarını itiraf etmiştir. Cumhurbaşkanı'nın kaldığı oteli bombalayan Deniz Yüzbaşı Haldun Gülmez'in üzerinden Gülen'in duası çıkmıştır. Haldun Gülmez ve Recep Zafer'in eşleri de KPSS sorularının çalınması ilgili soruşturmada şüphelileri arasındadır. FETÖ'ye mensup, hakkında arama kararı olan polislerin; telefonlarından yaptıkları mesajlaşmalarda da darbe girişimini FETÖ'nün gerçekleştirdiği deliller ortaya çıkmıştır. Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar, 15 Temmuz akşamı darbeci askerlerden Tuğgeneral Hakan Evrim'in, "Sizi kanaat önderimiz Gülen ile görüştürelim" dediğini ifade etmiştir (Cumhurbaşkanlığı Yayınları, 2016).

Örgüt tarafından 2014-2016 yılları arasında kullanılan ByLock uygulamasıyla şifreli olarak mesajlaşma sağlanmıştır. Millî İstihbarat Teşkilatı'nın hazırladığı ByLock Raporu'nda (Millî İstihbarat Teşkilatı, 2017) "*Anlık mesajlaşma uygulamalarında, şahıslar sosyal çevresiyle günlük ve çoğunlukla rutine dair iletişime geçmektedir. ByLock*

uygulamasındaki iletişim ağı ve içerikler incelendiğinde ise, örgütsel amaç ve temalı bir kullanım görülmektedir” ifadesi yer almaktadır.

MİT tarafından hazırlanan rapora istinaden mahkeme kararında;

ByLock uygulamasının, global bir uygulama görüntüsü altında münhasıran FETÖ/PDY terör örgütü mensuplarının kullanımına sunulduğu tespit edilmiş ve değerlendirilmiştir. Açıklanan itiraf beyanları, teknik analiz raporu ve yapılan tespitlerden sonuç olarak; muhtelif isimler adı altındaki kriptografik haberleşme sistemlerinin münhasıran FETÖ/PDY mensupları tarafından kullanıldığı, başka şahıslar tarafından kullanılmasının mümkün olmadığı, örgütün "Arama Tarama Sorumlusu" tabir edilen yönetici vasfını haiz şahıslar tarafından yüklenebildiği ve darbe girişimi günü de örgüt yöneticilerinin astındaki şahıslara talimat iletmek amacıyla aktif olarak kullandıkları açıkça anlaşılmıştır (T.C. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi, 2018).

Türkiye, Fethullah Gülen'in iadesi için ABD'ye 85 kutu dolusu delil sunmuştur. 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında ise Gülen için acil tutuklama talebinde bulunmuştur. Türkiye ve ABD arasında yapılan Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardım Anlaşması'na göre iade talebinin reddedilemeyeceği suçlar arasında devlet veya hükümet başkanına karşı işlenen veya işlenmeye teşebbüs edilmiş suç maddesi bulunmaktadır. Darbe girişiminin yanı sıra Cumhurbaşkanı'na suikast girişimi de Gülen'in iadesini gerektirmektedir (Cumhurbaşkanlığı Yayınları, 2016).

Necip Hablemitoğlu (2016, s. 14) ilk basımı 2003 yılında olan Köstebek adlı kitabında, FETÖ'yle ilgili tespitlerde bulunmaktadır.

Tüm dünyanın pek çok merkezinde uygulanmakta olan terörist ve de köktendinci ideolojik yaklaşımların yaptığı gibi, devlete ya da yabancı devletlere karşı silahlı mücadele vererek hedefe varmanın mümkün olmadığını en kavrayan dinsel organize suç örgütü, Fethullahçılardır. Mevcut sistemi yıkmak yerine, takiyyeyi ön plana çıkararak, devlet yapısıyla çatışmayacak bir örgütlenmeyle, zaman içinde devletin stratejik kurum ve kuruluşların içine sızmak ve ele geçirmek, bu yasadışı yapılanmanın “ılımlı” görüntüsünün altındaki en önemli neden ve etkidir.

Hablemitoğlu yaptığı analizle örgütün amacını ve yöntemlerini temel olarak ortaya koymuştur. O yıllarda suç örgütü olarak yargılanan FETÖ, devlette üst düzey kadrolara sızan elemanları ve simbiyotik yapısı nedeniyle terör örgütü olarak tespit edilememiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Terör bir şiddet türü olarak temelinde korkunun verdiği etkiyle yıkıcılığı fazla olan eylemler için kullanılmaktadır. Terörizm ise terörün sistemli, örgütlü ve siyasi amaçlarla kullanılma stratejisidir. Terör örgütlerinin en önemli unsuru siyasi bir amaca sahip olmasıdır. Amacın siyasi olması terör örgütlerini de suç örgütlerinden ayıran en önemli farktır. Yapılanma şekli, yöntemleri ve eylem türü her terör örgütünde farklılaşabilmektedir ve hatta siyasi amacın da türü değişiklik gösterebilmektedir. Ancak bu amaç her zaman siyasidir ve bu nedenle hedef her zaman siyasi otoriteye karşı olmaktadır. Siyasi otorite, gücü elinde bulunduran iktidarın meşru bir dayanağının olması durumunu ifade etmektedir. Siyaset biliminde iktidar kavramı; yönetme gücünü elinde bulundurma anlamına gelmekte iken meşruiyet ise yönetilenlerin, iktidara rıza göstermesi durumudur. Yönetilenlerin yani halkın iktidara rıza gösterme nedenleri meşruiyetin dayanağını ortaya koymaktadır. Tarihte iktidarlar, meşruiyetlerini genellikle kutsal inançlara dayandırmıştır. Liderlerin üstün vasıflarıyla halkın gözünde kahraman olması da başka bir meşruiyet kaynağı olabilmektedir. Rasyonalite çağına uygun olarak günümüzde ise meşruiyetin kaynağı halk egemenliği ve demokrasi olarak kabul edilmektedir. Ancak günümüzde devletler, demokratik olsun ya da olmasın meşruiyetini anayasal düzenlerine dayandırmaktadır. Devletlerin anayasaları yönetim şeklini ortaya koyan belgelerdir ve anayasalar kurucu iktidarlar tarafından oluşturulmaktadır. Böylece devletler kurucu iktidarlar tarafından kabul edilen siyasi rejimle yönetilmektedir ve bu rejim anayasa tarafından korunmaktadır.

Siyasi otorite, insanlık tarihi boyunca iktidarın meşru dayanağının olduğu tüm siyasi örgütlenmeler için kullanılabilir. Günümüzde siyasi otoriteler devlet olgusuna karşılık gelmekteyken tarihte, döneme ve coğrafyaya göre farklı yapılarda karşımıza çıkmaktadır. Günümüz uluslararası sisteminde devletlerin meşruiyeti ise egemenlik kavramıyla açıklanmaktadır. Siyasi rejimleri, yapısı ve demokratikleşme dereceleri bu kadar farklı olan devletleri egemen olarak kabul edilmesi BM'ye üye olma şartına bağlanmaktadır. Devletler, anayasal düzenleri çerçevesinde belirledikleri siyasi rejimleri

ile BM tarafından devlet olarak tanınmaktadır. Devletler hem uluslararası sistemde hem de ulusal yetki alanları içerisinde şiddet tekeline sahiptir. Bu nedenle de devlet yapısı dışında şiddet kullanımı illegal kabul edilmektedir. Bu bağlamda siyasi otoriteye karşı; yıkma, parçalama veya ele geçirme amaçlarıyla girişilen şiddet eylemlerini terörizm olarak tanımlayabiliriz.

Terörizm en önemli unsurlarından biri olan şiddet olgusu, zarar vererek karşı tarafı etkileme amacıyla yapılan eylemlerdir. Şiddet olgusunda üzerinde durulması gereken en önemli nokta fiziksel eylemlerin yanı sıra psikolojik olarak zarar verme durumudur. Şiddet hem fiziksel hem de psikolojik şekillerde uygulanabileceği gibi şiddet eylemi sonucunda yaratılan psikolojik etki unutulmamalıdır. Şiddet, zarar verirken kişileri korkutarak üzerinde kontrol sağlamayı da amaçlar. Böylece şiddet ileriye yönelik etkisini sürdürerek kişilerin davranışlarını etkilemektedir. Şiddetin, siyasi amaçları gerçekleştirmek için kullanılması da siyasal şiddettir. Siyasal şiddetin bir türü olan terörizm, devletin meşruiyetine karşı girişilen şiddet eylemleridir. Meşruiyet sorunu yaratarak siyasi değişimi sağlama amacıyla olan terörizmin yöntemi, psikolojik etkisinden faydalandığı şiddettir. Terörizmde şiddet, en korkutucu haliyle uygulanmakta, fiziksel ve maddi hasardan daha fazla psikolojik etki hedeflenmektedir. Toplumda korku ve endişe ortamının oluşmasıyla siyasi otoriteye olan güvenin sarsılması ve böylece terör örgütlerinin siyasi amaçları için gerekli meşruiyet sorununun yaratılması amaçlanmaktadır. Terörizm gücünü korku, dehşet ve endişe duygularına sebep olacak şekilde uygulanan şiddetten almaktadır.

Günümüzde ulusal terör kavramsallaştırması anlamsız hale gelmiştir, çünkü küreselleşen dünyada terör örgütlerinin hayatta kalabilmek için mutlaka dış destek almaları gerekmektedir. Bir terör örgütünün birden fazla devletin 'alanına' girmesiyle terörizm, uluslararası boyutta değerlendirilmeye başlanmaktadır. Bir terör örgütünün, hedefinin, mağdurlarının, faillerinin, üyelerinin, temsilciliklerinin, konuşlanmasının ve/ya finansmanın birden fazla devlette olması durumu uluslararası terörizm olarak adlandırılmaktadır. Terör örgütlerinin; örgütlenme, eylem ve destek unsurlarından en az birinin birden fazla devletle ilişkilendirilmesi, uluslararası olarak nitelendirilmesi için yeterlidir.

Uluslararası terörizmin en önemli unsuru dış destek almasıdır. Terör örgütlerinin aldıkları dış destek doğrudan veya dolaylı şekillerde olabilmektedir. Bir devlet doğrudan bir terör örgütüne destek verebileceği gibi, topraklarında örgütlerin faaliyetlerine göz yumması da dolaylı olarak verilen desteği göstermektedir. Devlet destekli terör kavramı da uluslararası terörizmin bir unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Terör örgütleri bir bölgede organik olarak ortaya çıkabileceği gibi bir devletin doğrudan desteğiyle de kurulabilmektedir. Başlangıç şekli ne olursa olsun bir örgüt devlete karşı mücadele sürdüreceksa dış bağlantılara ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle günümüzde terörizm ve uluslararası terör arasında bir ayrım kalmamıştır.

Literatürde küresel terör kavramı, uluslararası sistemi karşısına alan, tüm insanlık ve devletler için tehdit oluşturan terörizm türü için kullanılmaktadır. Genellikle küresel terörün ayırt edici özelliği ve uluslararası terörden farkı olarak dış destek almadığı vurgusu yapılmaktadır. Ancak dış bağlantısı olmayan bir terör türü olarak ulusal terörün, küreselleşen günümüz dünyasında artık mümkün olamayacağı çoğunlukla kabul edilirken; küresel terörün, dış destek almadığı doğru bir iddia olarak değerlendirilebilir miyiz? Daha önce devlet destekli terörizm bölümünde belirttiğimiz gibi bir devletin terörü desteklemesi doğrudan veya dolaylı şekillerde olabilmektedir. Özellikle de bir devletin terör örgütlerine göz yumması da ‘destek vermek’ olarak kabul edilmektedir. Terörle mücadele eden devletlerin önündeki en büyük sorun da teröre dolaylı destek veren ülkelerin varlığıdır. Bu nedenle de teröre maruz kalan devletlerin bu sorunu çözebilmeleri için öncelikle diplomasi yoluyla diğer devletleri ikna etmesi gerekmektedir.

Terör örgütlerinin tanınması terörizm ile mücadele eden devletler açısından en önemli sorunlardan biridir. Her uluslararası aktör kendi terör tanımını yapmakla beraber terörist örgütleri belirleme kriterleri de farklılık göstermektedir. Bunun nedenlerinin başında terörizmin dış politika aracı olarak devletler tarafından kullanılması gelmektedir. Ayrıca terörizm, her aktörün kendi algısına göre değişen öznel bir olgudur ve bazen iç politika malzemesi olarak da kullanılmaktadır. Diğer bir neden ise terör örgütlerinin kendine has özelliklere sahip olmasıdır. Bu nedenle de genelleme ve tasniflerin yapılması zorlaşmaktadır. Terörizm için ortak bir tanım olmaksızın terörizmin unsurları üzerinden belirlenecek kriterlerle ve terörizmin çağına uygun hareket eden dinamik yapısı göz önünde bulundurularak ele alınması gerekmektedir.

Devlet terörü literatürde devletlerin aşırıya kaçan şiddet eylemlerini ifade etmek için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu kavramın terörizm olgusuyla çeliştiği görülmektedir. Terörizm; devlete karşı siyasal amaçlarla yapılan yasal olmayan şiddet kullanımını ifade etmektedir. Öncelikle terörizm, en önemli unsuru olan siyasal amaç olgusuyla devlete yöneltilen bir mücadele türünü ifade etmektedir. Devlet terörü kavramıyla, terörizmin temel yapısına aykırı bir tanımlama yapılmasının yanı sıra birbiri yerine kullanılan tanımlar nedeniyle anlam karmaşası olmaktadır. Devlet terörü kavramı, bir devlet tarafından halkına ya da başka bir devlete yöneltilen orantısız ve aşırı şiddet için kullanılmaktadır. Ancak suç olarak kabul edilen bu şiddet eylemleri için farklı tanımlamalar zaten mevcuttur. Devlet yetkililerinin uyguladığı, insan haklarına aykırı olan şiddet eylemleri; soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları olarak farklı kavramlar şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca bu suçu işleyenler Uluslararası Ceza Mahkemesi'nde bireysel olarak yargılanmakta, devlet sorumlu olarak tutulmamaktadır.

Terörün amacı siyasal otorite üzerinde etki sahibi olmaktır, devletler ise günümüzde siyasal otoritenin kendisi olarak kabul edilmektedir. Diğer bir nokta ise devletler şiddet tekeline sahiptir bu nedenle devlet dışında bir örgütlenmenin şiddet kullanımı yasal kabul edilmemektedir. Devletlerin uyguladığı orantısız ve hukuka aykırı şiddet kullanımı terörden daha fazla yıkıma bile sebep olabilir, meşru güç kullanma tekeline sahip olsalar bile devletlerinde şiddet kullanımı insan haklarına aykırı olmamalıdır. Ancak devletlerin kullandığı aşırıya kaçan şiddetin devlet terörü olarak adlandırılması doğru bir yaklaşım olmamaktadır.

Yeni nesil terörizm literatürde, 11 Eylül saldırıları sonrası yapısı değişen terörizm kavramını ifade etmek için kullanılmaktadır. Burada geleneksel ve yeni nesil terör örgütleri ayırımında keskin bir milat olarak 11 Eylül saldırıları görülmektedir. Ve buna paralel olarak El-Kaide ve IŞİD üzerinden yeni nesil terör örgütleri analiz edilmektedir. Yeni nesil terör örgütleri olarak tanımlanan terör örgütleri döneme uygun olarak dönüşmüş yapılardır. Uluslararası sistemi şekillendiren kırılmalar terör örgütlerinin de dönüşümüne neden olmaktadır. Çağına ve koşullarına uygun olarak hareket etmeyen yapıların yok olması kaçınılmazdır. Bu nedenle de terör örgütlerinin yapılanma ve eylem türleri kendine has özellikler barındırmaktadır. PKK örneğine baktığımızda geleneksel ayrılıkçı terör örgütü olarak tanımlanabilir. Bu tarz terör örgütlerinin amacına ulaşması

neredeşye imkansızdır. Ancak m¼cadele verdiği devlette siyasi otorite boşluğunun oluşması ve/ya güçlü dış desteğe sahip örgütlerin şansları olabilmektedir. PKK Marksist-Leninist ideolojiyle ortaya çıkmıştır. Sovyetlerin yıkılması sonucu, benimsediği ideolojiyle iç ve dış destek bulmasının zorlanacağı bir sistemde devamlılığını sürdürebilmek için örgüt, milliyetçi söylemleri tercih etmeye başlamıştır. Günümüzde ise Suriye'deki otorite boşluğundan faydalanarak oraya yoğunlaşmakla birlikte Türkiye'deki faaliyetlerine devam etmektedir. PKK, ulusal ve uluslararası kamuoyunu etkisi altına alarak destek bulmak amacıyla medyayı aktif şekilde kullanmaktadır. Özellikle günümüzde sosyal medya aracılığıyla büyük kitlelere kolaylıkla ulaşma avantajından da algı yaratmak ve propaganda yapmak amacıyla faydalanmaktadır. Terör örgütleri de devletler ve toplumlar gibi teknolojik gelişmelere uyum sağlayarak faaliyetlerini geliştirmektedir.

FETÖ terörizmin dönüşümünde yeni bir dönüm noktası olabilecek türden farklı yapılanma şekliyle karşımıza çıkmıştır. Bu nedenle ileride karşılaşılabilecek 'yeni' nesil terör yapılarının da anlaşılabilmesi için önem arz etmektedir. Türkiye teröre en çok maruz kalan ülkeler arasındadır. Ayrılıkçı, devrimci, cihatçı ve hatta ASALA gibi doğrudan devlet destekli, intikamcı terör örgütlerinin hedefi olmuştur. Bunlar arasından yasa dışı ticari faaliyetleriyle ve aldığı doğrudan ve dolaylı dış destekle yıllardır amacına ulaşamayan PKK, ancak diğer devletlerin maşası olmaktadır. Böyle bir yapılanma ve yöntemle hedefinin gerçekleştiremeyeceğini bilerek 'yeni' bir yöntem uygulayan FETÖ, devleti yıkmak ya da parçalamak için değil sistemi ele geçirerek dönüştürebilmek için uğraşmıştır. FETÖ devlete sızmaya başladığında bir yandan da devlet kurumlarının kurallarını ve yapısını kendi önünü açacak şekilde değiştirmeye başlamıştır. Kripto yapılanma şekli, kullandığı yöntemler ve amacıyla FETÖ, terörizmin geldiği ve bundan sonra da dönüşeceği noktaların tehlikesini ortaya koymaktadır.

Türkiye'de faaliyet gösteren dört farklı terör örgütü üzerinden uluslararası terörizmin unsurları incelendiğimizde; DHKP-C, PKK, IŞİD ve FETÖ farklı siyasi amaç, yapılanma ve yöntemlere sahiptir. Devrimci DHKP-C ve etnik-ayrılıkçı PKK geleneksel terör örgütü olarak tanımlanması ve benzer tasniflere dahil edilmesine rağmen amaç ve yöntem gibi birçok konuda farklılaşan terör örgütleridir. PKK, devamlılığını sağlayabilmek için kuruluşundan bugüne dönüşerek, siyasi konjonktüre uyumlu şekilde

hareket eden bir örgüttür. Günümüzde Suriye’deki faaliyetleriyle IŞİD gibi devlet kurma hayali olan PKK ile DHKP-C gibi bir örgütü kapsayacak genelleştiren bir tanım olması ile El- Kaide ve IŞİD’i aynı sınıfa koyan tasnifler terörizm ile mücadeleyi zorlaştırmaktan başka işe yaramayacaktır. IŞİD, Suriye’de oluşan otorite boşluğu ve iç savaş ortamından yararlanarak ortaya çıkmıştır. El- Kaide’nin Irak temsilcisi olarak ortaya çıkan örgüt, devlet kurma amacıyla hareket etmiş ve kendinden önceki terör örgütlerinden farklılaşmıştır. Yeni nesil terör örgütü olarak kabul edilen IŞİD ve El-Kaide arasındaki farklar tasnif yapmanın zorluğunu da göz önüne sermektedir.

Devlet kurma amacıyla hareket eden ayrılıkçı terör örgütleri sistemde yer edinmeye çabalarken ve dış destek ararken (örneğin PKK) günümüzde yeni nesil terör örgütleri sisteme uymak yerine sistemi tehdit ederek dönüştürme amacıyla hareket etmektedir. Farklı bir yapılanma şekliyle ortaya çıkan FETÖ gibi simbiyotik yapıdaki örgütlerin yıllarca tespit edilememesine sebep olmuştur. Türkiye’yi hedef alan bu terör örgütleri, kendine has özellikler barındırmakla birlikte uluslararası terörizmin unsurlarını karşılamaktadır.

Yeni nesil terör örgütleri olarak adlandırılan IŞİD ve El- Kaide’nin kendinden önceki terör örgütlerinden en önemli farkı, uluslararası sistemde yer edinmeye değil, sistemi dönüştürmeyi amaçlamasıdır. Yeni nesil terör olarak tanımlanan örgütlerin geldiği noktaya baktığımızda bu örgütler sisteme karşı çıkmaktadır ve bu nedenle büyük güçlerden destek alarak sistemin parçası olmak yerine kendi ideolojilerine uygun bir sistem yaratma amacındadırlar. Ancak aynı altyapıdan gelmelerine rağmen bu iki örgüt arasında bariz farklar bulunduğu ortadadır. Uluslararası sistemin yapısı değiştikçe terörizm de buna paralel olarak dönüşmektedir. Bu nedenle terörizm dinamik bir yapıdadır ve sürekli **yenileşmektedir**. Günümüz uluslararası sisteminin yapısına ve kurallarına aykırı şekilde hareket eden ‘yeni nesil örgütler’ için keskin sınırları olan tasnifler yapmak yerine, terörizmin dinamik yapısı göz önünde bulundurulmalı ve dönüşen terörizmin unsurları ortaya konulmalıdır. Yeni çıkan terör örgütleri, kendinden önceki terör örgütlerinden farklılaştığı noktalar tespit edilmelidir.

SONUÇ

Uluslararası terör ve terörizm olgularının kavramsal olarak tartışıldığı bu çalışmada terörizm ve terör örgütleri arasında ilişkisel bağ kurularak terörizmin değişimi ve dönüşümünün incelenmesi amaçlanmıştır. Terörizm tanımı üzerinde uzlaşa sağlanamaması ve ortaya çıkan yeni olguların değerlendirilebilmesi amacıyla kavramsal bir çalışma tercih edilmiştir. Terörizm olgusu ele alındıktan sonra olay olarak analizin yapılabilmesi için Türkiye’de faaliyet gösteren DHKP-C, PKK, İŞİD ve FETÖ örneklerinin seçilmesi, ele alınan konunun açıklanabilmesinde yeterli görülmüştür.

FETÖ gibi yeni bir tür terör örgütünün de ele alındığı ve terörizm olgusunun, siyaset felsefesi kuramları üzerinden tartışıldığı bu çalışma farklı bir bakış açısı getirerek kendinden sonraki çalışmalara da fikir vereceği düşünülmektedir.

Farklı yöntem ve tekniklerle çalışmalar terörizm konusunda gözden kaçan ve eksik tarafların belirlenmesine katkı sunacaktır. Çalışmada terör tanımlamalarına örnekler verilirken, dört devletin terör tanımı üzerinden ulusal düzeylerde terörizmin ele alınışı açıklanmış ve değerlendirilmiştir. Bu konuda daha kapsamlı bir çalışmayla, devletlerin yasalarında yaptıkları tanımlar üzerinden terörizm olgusunun değerlendirilmesi literatüre katkı sağlayacaktır.

Ortak bir terörizm tanımı yapılamayacağı ve yapılacak tanımların da güncelliğini kısa sürelerde yitireceği ortadadır. Terör örgütlerinin özgünlüğü de genelleme ve tasnifleri zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda terörizm olgusunun unsurları ile terör örgütlerinin belirlenebilmesi mümkündür. Ancak yapılacak tanımlar doğrultusunda terör örgütlerinin açıklanması olası değildir. Terörizm olgusu yerine terör örgütleri üzerinden, her bir örgütün kendine has özellikleri ele alınarak değerlendirme yapılması gerekmektedir. Terörizm ile uluslararası terörizm ayrımının ortadan kalkması da devletlerin çıkar çatışmalarını göz önünde tutarak analiz yapılmasını gerektirmektedir.

Terörizm ile yapılan tanımlara bakıldığında bazı ortak noktaların üzerinde durulduğu görülmektedir. Tanımlar değişse bile, terörizmin amacının siyasi olduğu ve araç olarak da şiddeti kullandığı kabul edilmektedir. Terörizmde, şiddetin ele alınış şekli

önemlidir çünkü kullanılan şiddetin verdiği hasar, psikolojik etkisi göz önüne alınarak uygulanmaktadır. Az bir çaba ile verilebilecek en fazla hasar da bu şekilde, korku ile yaratılmaktadır.

Terörizm kavramı akademide ve hukukta farklı şekillerde ele alınmaktadır. Devletlerin ulusal hukuklarının bağlayıcı olması nedeniyle yapılan tanımların genellikle ucu açık bırakılmıştır. Örneğin Fransa'nın Terörle Mücadele Kanunu'nda terör tanımı, kamu düzenini bozan eylemleri terör kapsamında değerlendirilebilecek olması nedeniyle yoruma fazlasıyla açık ve geniş kapsamlıdır. TMK'nın terör tanımı ise daha spesifik ve nettir. Ancak böyle olması, kendinden önceki terör örgütlerinden farklı bir yapıda ortaya çıkan örgütlerin belirlenmesi ve hukuki işlemlerin yapılabilmesini zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda ulusal düzeyde, dar tutulan tanımlar devletleri hukuksal olarak kısıtlarken, geniş tanımlar ise iç politika malzemesi ve özgürlüklere müdahale olarak kullanılmaya açıktır.

Devletlerin terörizme bakışının farklı olması ise doğaldır. Tarih boyunca tüm siyasi örgütlenmeler benzer yapılarda olsa bile şahsına münhasır özelliklere sahip olmuştur. Devletler, kuruluşundaki ideoloji ve değerler çerçevesinde, toplumsal dinamikleri, tarihsel arka planları ve bulunduğu jeopolitiğe göre belli özellikler barındırırlar. Bunlar devletlerin siyasi rejiminin belirlenmesinde rol oynadığı gibi bekasına yönelik tehdit algısını da ortaya koymaktadır. Anayasada belirlenen, devletlerin siyasi rejim ve yapısına tehdit oluşturan girişimler devletler için güvenlik sorunu olarak görülmektedir. Bu bağlamda anayasal düzene aykırı şekilde siyasi değişimi sağlamaya çalışmak, terörizmin belirlenmesinde önemli bir noktadır. Bu amaçla yapılacak bir mücadele için şiddet kullanımı gerekmektedir. Devlet gibi güçlü yapılara karşı koyabilecek şekilde elinde güç bulunduracak bir oluşum söz konusu değildir. Bu nedenle elinde yeterli fiziksel güç bulunmayan terör örgütleri yöntem olarak psikolojik güçten yararlanma amacıyla, şiddeti travmatik etki yaratacak şekilde kullanılmaktadır.

Terörizm, günümüzde devletlerin en önemli güvenlik sorunlarından biri haline gelmiştir. Bunun nedeni terörizmin algılanışındaki farklılıklar ve devletler tarafından güvenlik stratejisi olarak görülmesi ve kullanılmasıdır. Terörizmin ulusal düzeyden

çıkarak uluslararası hale gelmesi ve terör örgütlerinin dinamik yapısı nedeniyle terörizmle mücadele etmek de zorlaşmıştır.

Terörle mücadele için terörizme olgusal değil olay bazlı bakılarak her terör örgütü kendi içinde değerlendirilmelidir. Bu bağlamda gerekli hukuki, siyasi, iktisadi önlemler alınarak yasal düzenlemeler, terörizmin değişen yapısı göz önünde bulundurularak yapılmalı ve güncel tutulmaya çalışılmalıdır.

Devletlerarası düzeyde ise teröre karşı ortak bir mücadele olası görünmemektedir. Güç mücadelesinin hâkim olduğu uluslararası sistemde, bir devlete yönelen terör, mutlaka başka bir devletin çıkarına hizmet edecektir.

Terörizm, devletler tarafından dış politika aracı olarak kullanılırken yeteri kadar yıkıcılığa sahiptir. Bunun yanı sıra terörizmin iç politika malzemesi yapılması, bu yıkıcılığı arttırmakta ve toplumu ayrıştırmaktadır. Terörizm kavramının içinin boşaltılması da sadece terör örgütlerine fayda sağlamaktadır. Amaca giden yolda her türlü yöntemi kullanmaktan çekinmeyen terörizmle mücadele etmenin zorluğu aşıkarken, iç siyasetten bağımsız şekilde, hassasiyet gösterilerek ele alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Anayasa Mahkemesi. (2017, Temmuz 26). Başvuru No: 2016/49158. Erişim Tarihi: 02.09.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170801-25.pdf>
- Arslan, R. (2016). *Siyaset Bilimine Giriş Kavramlar*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Ateş, D. (2015). *Demokratik Siyaset Siyaset Biliminin Çağdaş Temelleri*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Ateş, T. (1994). *Demokrasi Kavram, Tarihi Süreç, İlkeler*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Bahar, H. İ. (2009). *Sosyoloji*. Ankara: Usak Yayınları.
- Bakanlar Kurulu Kararı: 2013/5428 nolu. (2013, Ekim 10). *T.C Resmi Gazete* (Sayı: 28791). Erişim Tarihi: 28.05.2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/10/20131010-1.htm>
- Bal, İ. (2006). Terör, Terörizm ve Tarihsel Süreç. İ. Bal (Ed) içinde, *TERÖRİZM, Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- BM: *IŞİD'in Mali Rezervleri Azaldı Fakat Tükenmedi*. (2018, Ağustos 24). Sputnik. Erişim Tarihi: 14.07.2022, <https://sputniknews.com.tr/20180824/bm-isis-mali-rezerv-tukenmedi-1034885065.html>
- Chaliand, G. (2016). *Işid Döneminde Cihatçılık*. G. Chaliand, & A. Blin (Ed) içinde, *Terörizmin Tarihi: Antikçağ'dan Işid'e* (Çev. B. Tanatar). İstanbul: Nora Kitap.
- Chaliand, G., & Blin, A. (2016). 1968'den Radikal İslamcılığa. G. Chaliand, & A. Blin (Ed) içinde, *Terörizmin Tarihi: Antikçağ'dan Işid'e* (Çev. B. Tanatar). İstanbul: Nora Kitap.
- Cumhurbaşkanlığı Yayınları. (2016). *10 Soruda 15 Temmuz Darbe Girişimi ve Fetullahçı Terör Örgütü*. Ankara. Erişim Tarihi: 19.06.2022, https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/15Temmuz/onsorudafeto_tr_en.pdf
- Dedeoğlu, B. (2014). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: YeniYüzyıl Yayınları.

Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü. (N.D.) *Uluslararası Ceza Mahkemesi*.

Erişim Tarihi: 29.07.2022,

<https://diabgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/uluslararasi-ceza-mahkemesi-ucm28022020101834>

Dönmezer, S. (1978). Milletlerarası Tedhişçilik. *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 44(1-4), s. 55-70.

Dursun, D. (2012). *Siyaset Bilimi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Ertan, B. (2015). *Terörizm ve Türkiye*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

EU Council Decision. (2011, Ağustos 17). *Council Decision 2011/70/CFSP Of 31 January 2011 Updating The List Of Persons, Groups And Entities Subject To Articles 2, 3 And 4 Of Common Position 2001/931/CFSP On The Application Of Specific Measures To Combat Terrorism*. EUR-Lex. Erişim Tarihi: 04.07.2022, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32011D0070>

EU Council Regulation. (2022, Haziran 04). *Council Regulation (EC) No 881/2002 Of 27 May 2002 Imposing Certain Specific Restrictive Measures Directed Against Certain Persons And Entities Associated With The ISIL (Da'esh) And Al-Qaida Organisations*. EUR-Lex. Erişim Tarihi: 04.08.2022, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02002R0881-20220604>

Giddens, A. (2008). *Ulus Devlet ve Şiddet*. (Çev. C. Atay) İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji*. (Çev. H. Özel, A. Sönmez, Z. Mercan, İ. Yılmaz, E. Rızvanoğlu, M. A. Sarı, . . . M. Özcan) İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Gofas, A. (2012). 'Old' vs. 'New' Terrorism : What's in a Name? *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 8(32), s. 17-32.

Graham, H., & Gurr, T. (1969). *The History of Violence In America*. New York: Bantam Books.

Güçlü, İ., & Akbaş, H. (2019). *Suç Sosyolojisi Kavram Teori Uygulama*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Hablemitoğlu, N. (2016). *Köstebek*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu. (2016, Ağustos 24). 2016/426 nolu Genel Kurul Kararı. Erişim Tarihi: 27.08.2022,
<https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/karar.pdf>
- Heywood, A. (2014). *Siyaset*. (Çev. B. B. Özipek, B. Şahin, M. Yıldız, Z. Kopuzlu, B. Seçilmişoğlu, & A. Yayla) Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2015). *Siyasetin Temel Kavramları*. (Çev. H. Özler) Ankara: Adres Yayınları.
- Heywood, A. (2017). *Siyaset Teorisine Giriş*. (Çev. H. M. Köse) İstanbul: Küre Yayınları.
- Heywood, A. (2018). *Siyasetin ve Uluslararası İlişkilerin Temel Kavramları*. (Çev. F. Bakırcı) Ankara: BB101 Yayınları.
- Hobsbawm, E. (2008). *Küreselleşme, Demokrasi ve Terörizm*. (Çev. O. Akınhay) İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Hoffman, B. (2017). *Inside Terrorism*. New York: Columbia University Press.
- Jenkins, B. (1975). International Terrorism: A Blance Sheet. *Survival*, 17(4), s. 158-164.
- Kapani, M. (2007). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kaya, S. (2017). Uluslararası Terörizmin Gelişimi ve Dini Motivasyonlu Terör Olgusu. *U.U. International Journal of Social Inquiry*, 10(1), s. 53-79.
- Keleş, R., & Unsal, A. (1982). *Kent ve Siyasal Şiddet*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- kelimeler.gen.tr. Erişim Tarihi: 02.01.2022, <https://kelimeler.gen.tr/siddet-nedir-nedemek-289595>.
- Kışlalı, A. T. (1995). *Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kışlalı, A. T. (2000). *Siyaset Bilimi*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Kızılcılık, S. (2016). *Sosyoloji Tarihi 2*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kızılcılık, S. (2017). *Sosyoloji Tarihi 4*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Kızılçelik, S. (2020). *Sosyoloji Tarihi I*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Küçükalp, D. (2018a). *Siyaset Felsefesi*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Küçükalp, D. (2018b). Egemenliğin Mantığı, Faşizm ve Şiddet. *Muhafazakâr Düşünce*(53), 85-95.
- Laqueur, W. (1978). *Terrorism*. London: Sphere Books.
- Lewis, B. (2012). *Alamut Kalesi*. (Çev. M. Güney) İstanbul: Nokta Kitap.
- Luizard, P. J. (2016). *Işid Tuzağı*. (Çev. Y. Ö. Charles) İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Merari, A. (2016). Ayaklanma Stratejisi Olarak Terörizm. G. Chaliand , & A. Blin (Ed) içinde, *Terörizmin Tarihi Antikçağ'dan Işid'e* (Çev. B. Tanatar). İstanbul: Nora Kitap.
- Michaud, Y. (1991). *Şiddet*. (Çev. C. Muhtaroglu) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Milli İstihbarat Teşkilatı. (2017). *ByLock Uygulaması Teknik Raporu*. Erişim Tarihi: 29.07.2022, <https://foxitsecurity.files.wordpress.com/2017/09/bylock-mit-technical-report-turkish.pdf>
- Nieburg, H. L. (1963, Mart). Uses of Violence. *Journal of Conflict Resolution*, 7(1), s. 43-54.
- Nieburg, H. L. (1970). *Political Violence*. New York: St. Martin's Press.
- Onay, Y. (2009). *Etki Odaklı Hareket Terör*. İstanbul: Yeniüzyıl Yayınları.
- Öktem, E. (2007). *Terörizm İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Özcan, N. A. (1999). *PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi, İdeolojisi ve Yöntem*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkez Yayınları.
- Pierson, C. (2014). *Modern Devlet*. (Çev. N. Kutluğ, & B. Erdoğan) İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.
- Reçber, K. (2014). *Uluslararası Hukuk*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Ritzer, G. (2013). *Klasik Sosyoloji Kuramları*. (Çev. H. Hülür) Ankara: De Ki Basım Yayım.

- Sommier, I. (2012). *Devrimci Şiddet*. (Çev. I. Ergüden) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sönmezoğlu, F. (1983). *Ansiklopedik Politika Sözlüğü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sönmezoğlu, F. (2002). *Uluslararası İlişkilere Giriş*. İstanbul: Der Yayınları.
- Şen, E., & Eryıldız, S. (2022). *Suç Örgütü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- T.C. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı. (2019). Esas No: 2019/1519. İddianame No: 2019/518.
- T.C. İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesi. (2018). Esas No: 2017/10142. Karar No: 2018/22.
- T.C. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı. (2017). Esas No: 2017/1548. İddianame No: 2017/135.
- T.C. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı. (2016). Soruşturma No : 2016/97293.
- Taşdemir, F. (2006, 06 01). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi* (Cilt 11). Ankara: USAK Yayınları.
- Terörle Mücadele Kanunu: 3713 Sayılı. (1991, Nisan 12). *T.C Resmi Gazete* (Sayı: 20843). Erişim Tarihi: 18.08.2022,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3713&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Torun, A. (2021). Terörizmle Mücadelede Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Rolü. *20. Uluslararası Kamu Yönetimi Forumu 'Terör'*, 239-246.
- Turinay, F. Y. (2018). *Ceza Hukukunda Terör Amaçlı Örgütlenme Suçu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türkiye Barolar Birliği. (2006). *Türkiye ve Terörizm*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (N.D.a). *DHKP-C*. Erişim Tarihi: 26.06.2022,
<https://www.mfa.gov.tr/dhkp-c.tr.mfa>
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (N.D.b). *PKK*. Erişim Tarihi: 01.07.2022,
<https://www.mfa.gov.tr/pkk.tr.mfa>

- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (2017a). *PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu:PYD-YPG*. Erişim Tarihi: 15.08.2022,
https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/deneme/YAYI/NLAR/%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K/pyd_arapca.pdf
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (2017b). *Türkiye'nin Daeş ile Mücadelesi*. Erişim Tarihi: 19.07.2022,
<https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/deneme/YAYI/NLAR/%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K/deas%CC%A7%20frans%C4%B1zca.pdf>
- U.S. Department of State. (2008, Nisan 08). *Foreign Relations Authorization Act, Fiscal Years 1988 and 1989: Terrorism Definition*. Erişim Tarihi: 19.05.2022,
<https://2001-2009.state.gov/s/ct/rls/fs/08/103401.htm>
- U.S. Department of State. (N.D.). *Foreign Terrorist Organizations*. Erişim Tarihi: 18.05.2022, <https://www.state.gov/foreign-terrorist-organizations/>
- Ulusoy, Ü. H. (2018). Ortadoğu'da Terörizmle Mücadele Kapsamında Birleşmiş Milletler'in Rolü. R. Akkaş (Dü.) içinde, *Türk-Arap İlişkileri: Çok Boyutlu Güvenlik İnşası* (s. 113-144). İstanbul: TASAM Yayınları.
- United Nations Security Council. (N.D.). *United Nations Security Council Consolidated List*. Erişim Tarihi: 11.06.2022, <https://scsanctions.un.org/4237hen-all.html>
- Vergin, N. (2003). *Siyasetin Sosyolojisi Kavramlar Tanımlar Yaklaşımlar*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Wallace, R. A., & Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları Klasik Geleneğin Genişletilmesi*. (Çev. M. R. Ayas, & L. Elburuz) Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Wight, C. (2019). Violence in International Relations: The First and The Last Word. *International Relations*, 33(2), 172-194.
- Wilkinson, P. (1977). *Terrorism and the Liberal State*. London: The Macmillan Press.
- Yargıtay 9. Dairesi. (1996). Esas No: 1996/1935. Karar No: 1996/4324.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı. (N.D.). *Türkiye’de Gerçekleşen 15 Temmuz Darbe Girişiminin Arkasındaki Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ)*. Ankara. Erişim Tarihi: 12.07.2022, <https://www.yargitaycb.gov.tr/documents/15temmuzbrosurTR.pdf>

